

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Islám v Bosně a Hercegovině

Viktorie Nováková

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Islám v Bosně a Hercegovině

Viktorie Nováková

Vedoucí práce

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury

Plzeň, duben 2017 .....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	HISTORICKÝ VÝVOJ.....	3
	2.1 Středověk – Osmanská nadvláda	3
	2.1.1 Vnitřní problémy osmanské Bosny	7
	2.2 Rakousko – Uhersko.....	9
	2.2.1 Muslimové jako národ a jejich politická angažovanost	10
	2.3 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců	12
	2.3.1 Druhá světová válka a vznik Federativní lidové republiky Jugoslávie	15
	2.4 Federativní lidová republika Jugoslávie/ Socialistická federativní republika Jugoslávie.....	16
	2.5 Rozpad Jugoslávie a válka.....	22
3	BOSNA A HERCEGOVINA DNES	24
	3.1 Islámská komunita v Bosně a Hercegovině	24
	3.2 Podoba dnešního islámu.....	26
	3.3 Vliv ze zahraničí	30
	3.3.1 Islámské charity	32
4	POVÁLEČNÉ PROMĚNY.....	37
	4.1 Odjíždění na Blízký východ.....	38
	4.1.1 Zahraniční bojovníci z Bosny a Hercegoviny.....	39
	4.1.1.1 Motivace	42

4.1.1.2	Způsoby radikalizace.....	44
4.1.1.3	Návrat do vlasti	45
4.1.1.4	Reakce Bosny a Hercegoviny	47
5	ZÁVĚR	49
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
7	RESUMÉ	60
8	PŘÍLOHY	62

1 ÚVOD

Bosna a Hercegovina leží na Balkánském poloostrově, jednom z nejvýznamnějších a nejzajímavějších geopolitických útvarů Evropy. Nejenže po staletí fungovalo jako bojiště nejrůznějších mocností, ale národní státy se dlouhodobě potýkaly se střety jednotlivých národů a konfesí přímo v kontextu samotného poloostrova. V posledních třech dekádách dění na Balkáně lákalo světovou pozornost hlavně kvůli občanským válkám v 90. letech, které následovaly po rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie a později kvůli válce v Kosovu na přelomu tisíciletí.

Aktuální význam této evropské země stoupá s tím, jak stoupají počty jejích obyvatel, kteří odjíždějí na Blízký východ bojovat po boku takzvaného Islámského státu a dalších militantních skupin. Dalším faktorem, který dělá z Bosny a Hercegoviny místo, na které se upírají oči bezpečnostních expertů, jsou aktivity různých zahraničních organizací, které se snaží místní muslimy nalákat na následování jejich - často rigorózní - interpretace islámu.

Tato bakalářská práce si klade za cíl představit historický vývoj islámské praxe v Bosně a Hercegovině a popsat mechanismy a události, které vedly k tomu, že je Bosna nyní považována za líheň islámských radikálů v Evropě.¹

Ve své bakalářské práci představím islamizaci Bosny a Hercegoviny a nastíním vývoj náboženské společnosti během osmanské nadvlády, změny, které přinesla okupace, a následná anexe Bosny a Hercegoviny habsburským impériem. V krátkosti popíšu situaci během období Království Srbů, Chorvatů a Slovinců a poválečného režimu v Socialistické federativní republice Jugoslávie. Dalším velkým milníkem v dějinách Bosny a Hercegoviny, který měl vliv na bosenský islám, byl rozpad Jugoslávie a následná válka v Bosně a Hercegovině, která probíhala od roku 1992 do roku 1995. Popíšu, jakým způsobem byly během války položeny základní stavební kameny pro

---

¹ Západní Balkán děsí strašák radikálního islámu. *Svět ve dvaceti minutách*. 24. 1. 2017, 00:45 – 4:15.

radikalizaci místních muslimů. Později se budu zabývat přítomností zahraničních bojovníků v zemi a jejich vlivu na místní obyvatelstvo a způsoby rekrutování bojovníků, kteří odjíždějí na blízkovýchodní bojiště.

Při zpracování daného tématu budu čerpat ze sekundárních, převážně cizojazyčných zdrojů. Ve čtvrté kapitole, která se zabývá hlavně nedávným vývojem ve věci angažování bosenských občanů v bojích na Blízkém východě, jsem čerpala převážně ze zprávy *The Lure of the Syrian War* Vlada Azinoviće a Muhameda Jusiće a z dokumentu *Foreign Fighters in Syria* nevládní bezpečnostní agentury *The Soufan Group*. Obě tyto práce byly vydány v roce 2015, aktuálnější spolehlivé statistiky k tématu nejsou k nalezení.

V úvodu ještě osvětlím termíny *Bosňan*, *Muslim*, *bosenský muslim*, *Bosňák*. Termín *Bosňan* označuje obyvatele Bosny a Hercegoviny, nezávisle na jejich etnickém původu.² Označení *Muslim* začalo být oficiálně používáno v roce 1968, kdy byli bosensští muslimové uznáni za samostatnou národnost.³ Během války byli muslimové médii označováni spojením *bosensští muslimové*, a muslimští intelektuálové se v roce 1993 zasadili o znovuzavedení historického názvu bosenských muslimů - *Bosňáci*.⁴ Termín *Bosňák* nahradil termín *Muslim*, aby se zamezilo záměně s náboženskou skupinou.⁵

---

² Bosnia and Herzegovina. *Central Intelligence Agency: World Factbook*.

³ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 199.

⁴ BUSULADŽIĆ, A. *The Bosniaks : Failing Role Models for Muslim Europeans*, s. 216.

⁵ Bosnia and Herzegovina. *Central Intelligence Agency: World Factbook*.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ

2.1 Středověk – Osmanská nadvláda

Slované se na západní straně Balkánského poloostrova usadili na přelomu šestého a sedmého století. Od 9. století přicházely misie z Říma a Konstantinopole a soutěžily o získání co největšího počtu věřících do svých řad – katolíci získali Chorvatsko a většinu Dalmácie (dnešní jižní Chorvatsko) a pravoslavní uspěli v Bulharsku, Makedonii a ve většině Srbska. Bosna, která leží mezi nyní katolickým Chorvatskem a pravoslavným Srbskem, byla díky svému hornatému povrchu a nedostatku infrastruktury méně přístupná a stala se spíše zemí nikoho mezi dvěma víceméně rozvinutými světy. V desátém století byla pravděpodobně většina Bosňanů pod vlivem katolických misionářů z Dalmácie, ale jejich katolicismus byl spíše primitivní – Bosňané neměli možnost učit se latinsky, málokdo byl schopný číst a psát v jakémkoliv jazyce. Celý region byl rozdělený do menších izolovaných částí a v každém kraji byly jiné tradice praktikování stejného náboženství. Bosňané ve středu země se nechtěli plně podřídit maďarským vůdcům, pod jejichž správu spadali, a tak Maďaři označili uvolněnost místního katolicismu za herezi a po marných snahách o násilné napravení jejich víry byla bosenská katolická církev odejmuta dubrovnickému arcibiskupství a zcela podřízena arcibiskupství maďarskému. Bosňané ale nově přiděleného biskupa vyhnali ze země a postupně uvolňovali spojení se světovým katolicismem, což vedlo k založení nezávislé Bosenské církve, která nespádala pod vliv papeže.⁶

Bosenská církev byla tolerována, ale po většinu času své existence neměla žádnou politickou moc. Existovala jako malá organizace až do roku 1459, kdy byla Bosna ohrožována Osmanskou říší a potřebovala pomoc papeže. Ten se rozhodl, že Slovanům pomůže, pouze pokud bude Bosenská církev zrušena, a tak dal král lidem na

---

⁶ FINE, J. V. A. The Medieval and Ottoman Roots of Modern Bosnian Society, s. 4.

výběr: konverze, nebo exil. Většina lidí, alespoň nominálně, konvertovala, někteří utekli. Tento krok každopádně zapříčinil to, že církve značně oslábly právě před příchodem Osmanů, což je pravděpodobně jeden z důvodů, proč Bosňané islám přijali.⁷

Bosňané ale nepřijali islám mlčky a bez boje, jak je jim často vyčítáno. Osmanské obléhání bosenských pozic trvalo až 140 let. Běžně se dobytí Bosny datuje smrtí krále Stjepana Tomaševiče v roce 1463, ale Osmané byli na území Bosny přítomni už od roku 1388 a poslední bosenská država – Jajce – padla až v roce 1528.⁸

Turci si Bosnu podmaňovali pomocí infiltrace do mnoha různých složek společnosti, vnikáním do jejich trhlin a aplikováním vlastních zájmu v politických, vojenských, náboženských i kulturních odvětvích. Tato společenská příprava předcházela vojenské invazi. První bitva proběhla již v roce 1386, když se malá turecká jednotka neúspěšně pokusila dobýt údolí Neretvy. Na přelomu století byli Turci zaměstnání svými vlastními problémy (osmanské interregnum), ale již v roce 1415 Osmané porazili uherskou armádu u Doboje, což zapříčinilo oslabení maďarského vlivu v Bosně, a bosenská vládců se začali k Turkům obracet pro pomoc během vzájemných střetů, které oslabovaly vnitřní integritu země. Mezi léty 1420 a 1453 se rychle zvyšovala přítomnost Osmanů na území Bosny, dobyli významné hrady a zakládali vlastní administrativní jednotky jako vilájet Hodided a vilájet Sarajovasi, tedy Sarajevo. Král Stjepan Tomašević požádal papeže a evropské vládců o pomoc, v roce 1462 odmítl sultánovi zaplatit daň a následně se s ním snažil vyjednat patnáctileté příměří, ale Mehmed Fátih se přirozeně svého záměru dobýt Bosnu nevzdal. V květnu 1463 osobně vedl vojenské tažení a během několika málo týdnů dobyl většinu strategických bodů a nechal krále popravit. Byl založen Bosenský sandžak.⁹

---

⁷ FINE, J. V. A. *The Medieval and Ottoman Roots of Modern Bosnian Society*, s. 4.

⁸ LOVRENOVIĆ, I. *Bosna a Hercegovina : Krátký přehled kulturní historie*, s. 75.

⁹ Tamtéž, s. 75 – 78.

Dnešní Sarajevo (tehdy s názvem Vrhbosna) bylo dobyto již roku 1451.¹⁰ Město se během osmanské nadvlády rozvíjelo a stalo se hlavním městem Bosny.¹¹ Na začátku 16. století se začala rychle rozvíjet města, která byla tradičně tvořena muslimskou většinou, zatímco křesťané se drželi spíše v rurálních oblastech. Sarajevo bylo velice významným místem, které sloužilo jako překladiště importního i exportního zboží pro téměř celý balkánský trh. To bylo způsobeno mnoha faktory, jako například vládou osvícených lokálních vládců, nebo obnovením obchodních stezek mezi jadranskými přístavy (Dubrovník, později i Split) a Bosporem, které přes město vedly. Díky tomu se v Sarajevu a v dalších městech Bosny a Hercegoviny vyvinula muslimská obchodní vrstva společnosti, která hrála velkou roli v osmanském obchodě s Benátkami a Anconou.¹²

Populace v osmanské Bosně byla rozdělena podle náboženské příslušnosti, toto rozdělení podporoval osmanský administrativní systém millétů. Každá náboženská skupina většinou měla vlastní školy, vlastní sociální systém, soudy a další instituce, které jsou běžně zabezpečeny vládou. Etnické skupiny nebyly pod osmanskou vládou nijak diferenciovány, občané byli rozdělováni striktně podle náboženství do skupin jako Islám, Rům (pravoslavný), Latin (katolík) atp. Náboženské skupiny byly promíchané a muslimové tvořili necelých padesát procent obyvatelstva.¹³

Turecká nadvláda přirozeně přinesla značné změny do společnosti. Pro mou práci je důležitý fakt, že velké množství lidí konvertovalo k islámu. Teorií, proč zrovna Bosňané podlehli islámu a ostatní národnosti se držely své konfese i pod nadvládou muslimů, je nespočet. Současní bosenská muslimové to často vysvětlují tím, že tehdejší Bosenská církev, ke které velké množství budoucích konvertitů náleželo, neměla žádnou silnou centrální instituci, která by své vyznavatele podporovala ve vytrvání.¹⁴

---

¹⁰ Saray – palác turecky.

¹¹ FINE, J. V. A. *The Medieval and Ottoman Roots of Modern Bosnian Society*, s. 11.

¹² HEYWOOD, C. *Bosnia Under Ottoman Rule, 1463 – 1800*, s. 31 - 32.

¹³ McCARTHY, J. *Ottoman Bosnia, 1800 to 1878*, s. 60.

¹⁴ FINE, J. V. A. *The Medieval and Ottoman Roots of Modern Bosnian Society*, s. 12.

Jedna z nejvíce přesvědčivých teorií objasňuje záhadu snadné konverze tím, že v Bosně nikdy nebylo křesťanství, ať už jakékoliv verze, silné a zakořeněné jako v dalších státech. V Řecku, Bulharsku, Srbsku a jiných částech Balkánského poloostrova, které podléhaly osmanské nadvládě, nebyly církve po mnoho let vystavovány větším vnitřním či vnějším krizím, byly silně propojeny se šlechtou a vládnoucí rodinou, byly budovány skvostné kláštery, rozvíjelo se náboženské umění a tak podobně. Oproti tomu v hornaté Bosně mezi sebou rivalizovaly tři různé konfese, z nichž ani jedna neměla žádný silný institucionální základ v regionu a často trpěly nedostatkem kněží. Žádná verze křesťanství se tedy nebyla schopna pevně uchytit, proto nebylo těžké přeorientovat se na vyznání nově vládnoucí vrstvy, tedy na islám. Toto dynamické, nově příchozí a dobře učené náboženství si rychle našlo své následovníky, i když je nutné zmínit, že se často jednalo spíše o akceptování islámu než o konverzi. Mnozí takzvaní konvertité většinou dále pokračovali v životě, který vedli předtím, praktikovali své křesťanské zvyky, jen k nim přidali několik islámských a více se čistotou svého náboženství nemuseli zabývat.¹⁵

Počet muslimských obyvatel v regionu narůstal jak z důvodu příchodu muslimů z jiných částí Osmanské říše, tak právě z důvodu rozsáhlé konverze. Ať už pro konverzi byly jakékoliv důvody, probíhala spíše nenásilně a dobrovolně během druhé poloviny patnáctého a celého šestnáctého století.¹⁶

Z počátku islamizace probíhala hlavně formálně, kdy stačilo přijmout muslimské jméno a tím vyjádřit loajalitu vládci. Je známo, že bosenská náboženství ve středověku byla spíše synkretická – křesťané chodili pro radu k místnímu hodžovi, muslimové se chodili modlit do kostelů, slavili Vánoce, barvili velikonoční vajíčka atp. Tento vzácný náboženský eklektismus převažoval v Bosně až do devadesátých let 19. století, kdy Bosnu a Hercegovinu zaplavily pansrbské a panchorvatské ideje a členové pravoslavné a katolické církve začali hledat svou národní identitu vně hranic své země,

---

¹⁵ FINE, J. V. A. *The Medieval and Ottoman Roots of Modern Bosnian Society*, s. 16- 18.

¹⁶ Tamtéž, s. 15.

tedy v Chorvatsku a Srbsku. Je důležité zmínit, že ve středověku se místní obyvatelé označovali jednoduše za Bosňany, a to buď pravoslavné, katolíky, nebo muslimy. To se právě pod vlivem nacionalismu změnilo.¹⁷

2.1.1 Vnitřní problémy osmanské Bosny

Do konfliktu s centrální osmanskou vládou se bosenští obyvatelé dostávali hlavně kvůli svým sousedům. Srbsko si nárokovalo Bosnu jakožto část bývalého srbského království, jednalo se o území, které bylo esenciální k vytvoření vysněného Velkého Srbska, které mělo pojmout Srbsko, Černou Horu, Bosnu a Hercegovinu. Velká srbská minorita, žijící na území vilájetu Bosny, byla považována za „nevysvobozenou“ a srbská vláda chtěla, aby žila na území jejich národního státu. Vpády Srbů z Černé Hory do Bosny a naopak z Bosny do Černé Hory byly tak časté, že se dají označit za dlouhotrvající válku v první polovině devatenáctého století. Největší hrozbou, která pro Osmany plynula ze srbských nepokojů, byla intervence evropských mocností. Ač Osmané byli schopni se rebelům bránit na vojenské úrovni, věděli, že pokud budou evropské mocnosti chtít, odeberou Bosnu z jejich područí. Nejvíce se obávali Rakouska-Uherska, které mělo větší ekonomické vazby na Bosnu než Istanbul, a navíc chtělo zabránit Srbsku v obsazení Bosny, a proto se dal očekávat preemptivní útok z rakouské strany.¹⁸

Přesto to bylo povstání v Srbsku v roce 1875, které způsobilo konec osmanské vlády v Bosně. Povstání začalo jako protest proti vlastníkům půdy v Hercegovině a brzy se rozšířilo na celou provincii. Tyto akce byly zpočátku podporovány dokonce i bosenskými muslimy, ale to se brzy změnilo, když Srbové začali útočit na muslimské vesnice. Rebelové byli nejdříve podporováni Černou Horou a z části i Ruskem, které podporovalo panslavismus, zbraně jim byly neoficiálně dodávány z Rakouska-Uherska. V prosinci 1875 donutila tzv. Liga tří císařů, tedy Rusko, Rakousko a Německo, Osmany

---

¹⁷ ZALTA, A. The Role of Religion in Bosnia and Herzegovina and the Universal Necessity of the Inter-religious Dialogue, s. 574 – 576.

k tomu, aby se usmířili s rebely prostřednictvím snížení daní a dalšími reformami. Ač Osmané s ústupkem souhlasili, měl pouze omezený účinek a nepokoje neustávaly. Osmanský vládce tedy poslal do provincie armádu, aby rebelii ukončila silou. Na toto reagovaly evropské mocnosti ještě tvrdšími nároky v roce 1876, kdy došlo k bulharskému povstání. Osmanské potlačení povstání obrátilo celoevropské veřejné mínění proti nim a srbský král se spojil s Černohorci a zaútočil. Osmani je ale porazili, stejně jako Bulhary a stejně jako Srby v Bosně. Rusku se přičila představa, že jím podporované slovanské národy na Balkáně jsou konstantně poráženy muslimy, a po neúspěšných diplomatických jednáních vyhlásilo v roce 1877 Osmanské říši válku. Aby si u Rakouska-Uherska zajistili neutralitu ve válce, Rusové jim přislíbili možnost okupace Bosny a Hercegoviny. Osmané byli poraženi v roce 1878 a museli podepsat Sanstefanskou mírovou smlouvu, která byla později na nátlak ze strany Rakouska a evropských mocností novelizována na Berlínském kongresu v létě roku 1878. Rakousko-Uhersko získalo povolení okupovat provincii, která ale byla stále pod formální vládou Osmanů. Přesto se fakticky stala rakousko-uherskou državou a v roce 1879 sultán Abdülhamid oficiálně přijal status Bosny, jakožto rakouského protektorátu. Veškerá povstání muslimů proti rakouské vládě byla neúspěšná.¹⁹

Události v letech 1875 – 1878 měly tragické dopady na obyvatele Bosny a Hercegoviny. Mnoho z nich bylo zabito a mnoho z nich uteklo do zahraničí, což způsobilo velké demografické změny ve společnosti. Rakouská Bosna byla menší než turecká, část území totiž připadla Černé Hoře a sandžak Yenipazar²⁰ zůstal pod osmanskou vládou, z těchto důvodů nelze demografická data přesně srovnávat. Každopádně je možné tvrdit, že v roce 1870 tvořili Bosňané hlásící se k islámu největší část obyvatelstva, byli zastoupeni o něco méně než padesáti procenty celku, zatímco v roce 1879 byli většinou náboženskou skupinou pravoslavní Srbové.²¹

---

¹⁸ McCARTHY, J. Ottoman Bosnia, 1800 to 1878, s. 74.

¹⁹ Tamtéž, s. 78 - 80.

²⁰ Viz příloha č. 1.

²¹ McCARTHY, J. Ottoman Bosnia, 1800 to 1878, s. 80 - 82.

2.2 Rakousko – Uhersko

Rakousko-uherská okupace Bosny a Hercegoviny měla velký vliv na vývoj náboženského a politického uvědomění jejích obyvatel. Po roce 1878 stál před bosenskými muslimy velký úkol – museli si udržet svou víru a kultivovat ji i pod neislámskou vládou. Do okupace sice netvořili většinu ve své zemi, ale patřili k náboženské skupině vládců. Když ale přišli o tuto výsadní roli, museli svou víru jasně vymezit a institucionalizovat.²²

Cesta k sebeurčení bosenských muslimů byla jiná než u dalších menšin Rakouska-Uherska. Ostatní skupiny se orientovaly a sdružovaly na základě národnosti a všichni ti, kteří na konci 19. století procházeli obrozením, tedy například Češi, Chorvati, Bulhaři a Řekové, měli vlastní národní jazyk, který mohli rekultivovat. Důležitá byla i historická zkušenost se samostatným státem, na kterou se mohli odkazovat jako na zlatou éru jejich historie. Bosenští muslimové tuto historickou základnu k jejich ideologii postrádali. Středověká Bosna byla z největší části křesťanská, tím pádem se k tomuto obrazu vracet nechtěli, zatímco islámské vzory byly až moc exotické a neměly se slovanskými muslimy mnoho společného. Z těchto důvodů se nedá v Bosně hovořit o národním obrození, jak je známo z jiných východních částí rakousko-uherského impéria, ale spíše jako o politickém probuzení bosenských muslimů.²³ Muslimové nepovažovali etnickou identitu za důležitou i kvůli univerzalistické a antinacionalistické tradici islámu.²⁴ Bylo pro ně většinově důležitější patřit k jasnému náboženství než národu, což nemuslimským novým vládcům způsobovalo problémy. Jedním z nevýhod muslimů během rakousko-uherské okupace bylo i to, že neměli vytvořenou žádnou vlastní náboženskou instituci, která by je reprezentovala, protože byli vždy spojeni s Istanbulem, zatímco pravoslavní i katolíci měli své autority, které mohly chránit jejich zájmy. Obyvatelstvo si chtělo udržet osmanské náboženské instituce, což se Habsburkům přirozeně přičilo. Administrativa

---

²² PINSON, M. The Muslims of Bosnia–Herzegovina Under Austro–Hungarian Rule, 1878–1918, s. 99.

²³ Tamtéž, s. 89-96.

zvolila jistou formu kompromisu – nechala instituce fungovat, ale postupně měnila jejich podobu tak, aby splňovaly běžnou administrativní praxi Habsburků. Jedním z příkladů snahy monarchie zbavit místní muslimy spojení s Istanbulem bylo vytvoření náboženské autority, tzv. *raisu-l-ulama* a čtyřčlenné náboženské rady, *madžlis al – ulama*.²⁵ V roce 1882 určily duchovní autority v Istanbulu Velkého muftího Bosny a Hercegoviny a daly mu pravomoc k dosazení kleriků a soudců podle vlastního úsudku. Byl dosazen Hilmi efendi Omerović, který se stal prvním *raisu-l-ulama* v Bosně a Hercegovině a přejal náboženskou zodpovědnost od istanbulských autorit. Tím bylo započato formování nezávislé Islámské komunity v Bosně a Hercegovině.^{26,27} Tato instituce v jisté podobě funguje dodnes, ale v době svého založení se potýkala s nedůvěřivým přístupem, protože nebyla vytvořena muslimskou vládou. Založení této samostatné autority nejspíše zabránilo nepokojům, ke kterým by došlo po zrušení veškerých náboženských institucí, a na dlouhá léta otevřelo debatu o podobě náboženské praxe. Tyto diskuse stále více prohlubovaly pocit muslimské národní identity, o kterou museli bojovat.²⁸

2.2.1 Muslimové jako národ a jejich politická angažovanost

Náboženské autority se dlouhodobě zabíraly otázkou, zda je možné praktikovat víru pod cizí vládou, či jsou-li muslimové nuceni k emigraci a jak se vypořádat s touto novou výzvou. Vytvořily se tři různé směry. Za první - držet se tradice jakožto neměnné složky života a pokračovat v náboženských praktikách bez větších změn. Za druhé - držet se tradice, ale zapracovat do ní nové cíle a nové taktiky, jak těchto cílů dosáhnout, například formou lokálních povstání a psaní petic proti

---

²⁴ BUSULADŽIĆ, A. The Bosniaks : Failing Role Models for Muslim Europeans, s. 214.

²⁵ PINSON, M. The Muslims of Bosnia–Herzegovina Under Austro–Hungarian Rule, 1878–1918, s. 89-96.

²⁶ History. *Islamic Community in Bosnia and Herzegovina*.

²⁷ Název instituce Islámská komunita v Bosně a Hercegovině budu vždy psát s velkým počátečním písmenem I, a v některých případech budu zkracovat na Islámská komunita v BiH. Budu-li mluvit o islámské komunitě, jako o skupině lidí vyznávající islám, budu vždy používat malé písmeno i.

²⁷ SETA, D.; DEDOVIĆ, S. Muslims in Bosnia – Herzegovina. *The Pen Magazin*.

²⁸ PINSON, M. The Muslims of Bosnia–Herzegovina Under Austro–Hungarian Rule, 1878–1918, s. 94-96.

křesťanskému vládci. Tyto postupy byly praktikovány i během vlády Osmanů, jen byly jinak ospravedlňovány. Třetím nejmodernějším způsobem bylo založení politické strany, či jiný podobný tah, který nebyl za osmanské vlády možný. První dva postupy byly používány hlavně v začátcích, kdy lidé ještě neměli osvojeny možnosti politického vyjádření názoru, či nesouhlasu, tedy přibližně do devadesátých let devatenáctého století.²⁹

Ač byl islám jedním ze státních náboženství Rakouska-Uherska, byl dlouhodobě zanedbáván. Muslimové v petici v roce 1900 požadovali, aby byly instituce přesunuty pod vládu rady, vybrané místními muslimy, a každý konflikt mezi státním zákonem a islámským zákonem měli řešit muslimští soudci Osmanské říše. Těmto požadavkům ale nebylo vyhověno. Aby se vyhnuli propuknutí nepokojů, začali Habsburkové muslimy uplácet například obchodními koncesemi nebo stipendii, která umožňovala studia v Německu. I přes tyto úplatky muslimové vytrvali ve svém snažení o větší autonomii.³⁰

V roce 1903 byl dosazen nový ministr financí, který měl na starosti Bosnu a začal podporovat muslimy, kteří byli ochotní se zapojit do politického dění, a snažil se jim ulehčit proces utváření organizací. Jedním z významných příkladů této snahy bylo založení dobročinné svépomocné společnosti, tzv. *Gajretu*. Jedna z činností, na kterou *Gajret* dával největší důraz, bylo vzdělávání – snaha o modernizaci osnov a odměny snaživým studentům. Tato společnost fungovala až do roku 1941, tedy mnohem déle než přítomnost Rakouska-Uherska v Bosně, a vyšla z ní významná část bosenské muslimské inteligence.³¹

V roce 1906 byla založena politická strana Muslimská národní organizace (Muslimanska narodna organizacija, MNO)³² která formulovala vlastní politický program a vydávala stranické noviny. Opravdová politická strana umožnila muslimům stát se součástí vyjednávání ohledně kulturní autonomie. V roce 1908 byly založeny i

---

²⁹ PINSON, M. The Muslims of Bosnia-Herzegovina Under Austro-Hungarian Rule, 1878-1918, s. 97.

³⁰ Tamtéž, s. 108.

³¹ Tamtéž, s. 109-110.

srbské a chorvatské politické strany, čímž se význam muslimské strany ještě zvýšil. Konečná anexe Bosny Rakouskem-Uherskem v roce 1908 a nezáměrem ze strany Osmanské říše naprosto rozpustila iluzi spojenectví s muslimy v Osmanské říši a v roce 1910 museli místní muslimové oficiálně přijmout anexi a přísahat věrnost císařství. Byl založen nový bosenský parlament, ve kterém byli muslimové reprezentováni stejně jako další národní strany. Právo volit získala ale jen vyšší vrstva vlastníků půdy, čímž si chtělo vedení říše pojistit jejich loajalitu vůči sobě.³³

Po začátku balkánských válek musel být parlament rozpuštěn v červnu roku 1912. Vzhledem k tomu, že Osmané byli několikrát tvrdě poraženi a křesťanské balkánské státy nabývaly na síle, stali se muslimové mnohem více loajální vůči Rakousku-Uhersku, které přece jen představovalo lepšího vládcu než případná nadvláda nacionalisticky zaměřených balkánských křesťanů.³⁴ Po atentátu na Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu a následném vypuknutí 1. světové války se politická situace v Bosně a Hercegovině nadobro změnila.

2.3 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců

Po ukončení první světové války se bývalé provincie poraženého Rakouska-Uherska v prosinci roku 1918 připojily k Srbsku³⁵ a vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.³⁶ Během meziválečného období se začaly projevovat nacionalistické tendence jednotlivých složek království. Srbská komunita na území Bosny a Hercegoviny se stala nástrojem pro srbskou hegemonii v regionu, která byla odmítána ze strany Chorvatů i bosenských muslimů. Největší muslimská politická strana během tohoto období, JMO³⁷ – Jugoslávská muslimská organizace (Jugoslavenska muslimska

---

³² MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 151.

³³ PINSON, M. *The Muslims of Bosnia-Herzegovina Under Austro-Hungarian Rule, 1878-1918*, s. 110-111.

³⁴ Tamtéž, s. 111.

³⁵ McFARLANE, B. *Yugoslavia : Politics, Economics and Society*, s. 4.

³⁶ MALCOLM, N. *Bosnia – a Short History*, s. 162.

³⁷ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 135.

organizacija),³⁸ bojovala za nezávislost Bosny a Hercegoviny i za cenu střetu s bělehradským režimem. V březnu roku 1921 se JMO přidala do koalice s radikální politickou stranou Nikoly Pašiče, nacionalisty bojujícího za Velké Srbsko, a s demokratickou stranou Ljubomira Davidoviće. K tomuto kroku je přiměl slib ze strany vlády, že se zasadí o rovnost islámu a o nezávislost muslimských náboženských i vzdělávacích institucí, soudů a - co bylo ještě důležitější - o udržení bosensko-hercegovinských historických hranic a jejich teritoriální integritu. Ale srbská strana Nikoly Pašiče nedodržela své sliby vůči JMO. Když král Aleksandar představil dekret o rozdělení země do distriktů v polovině roku 1922, vnější hranice Bosny byly zachovány způsobem, který aplikovali Habsburkové, tedy do distriktů Bihać, Banja Luka, Tuzla, Travnik, Sarajevo a Mostar, ale žádný z vládců těchto distriktů nebyl muslim a naděje na muslimskou Bosnu a Hercegovinu uhasla.³⁹

Po oddělení prosrbsky smýšlejících členů JMO vznikl federální blok tvořený chorvatskými, slovinskými a bosenskými muslimskými stranami, tedy Chorvatská rolnická republikánská strana Stjepana Radiće⁴⁰ (Hrvatska republikanska seljačka stranka - HRSS)⁴¹, Slovinská lidová strana Antona Korošeće⁴² (Slovenska ljudska stranka - SLS)⁴³ a JMO. Blok vyjadřoval odpor proti srbské hegemonii v jugoslávském království. Vládnoucí srbští radikálové prohlásili, že jakékoliv snahy o obnovení bosenské autonomie budou potlačeny, ale opoziční blok dostal vágní svolení k vytvoření vlády v polovině roku 1924. Tato první zkušenost muslimů se spravováním vlastního území

---

³⁸ LOVRENOVIĆ, I. *Bosna a Hercegovina : Krátký přehled kulturní historie*, s. 232.

³⁹ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 134-135.

⁴⁰ Tamtéž, s. 136.

⁴¹ MIROŠEVIĆ, F. *Stjepan Radić i HRSS/HSS u Dalmaciji od 1918. do 1929. godine*, s. 285.

⁴² BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 136.

⁴³ NIELSEN Ch. A. *Making Yugoslavs : Identity in King Aleksandar's Yugoslavia*, s. 36.

ale měla za důsledek hlavně rostoucí násilí směřované proti nim ze strany srbských radikálů a povstání proti „Turkům ve vládě“.⁴⁴

Sám král Aleksandar tuto vládu nerespektoval a na podzim roku 1924 přikázal její rezignaci a ještě před volbami dosadil dřívější Pašićův kabinet. Během tohoto období vláda rozšířila protikomunistická opatření, obvinila stranu HRSS z členství v mezinárodní Kominterně a lídři strany byli zatčeni. Vůdci JMO byli v této době soustavně šikanováni ze strany srbských veteránů a radikálních vůdců, jejichž cílem bylo „posrbštit muslimy“.⁴⁵

Král Aleksandar využil krize jugoslávského parlamentarismu a na začátku roku 1929 zrušil demokratická fóra a s argumentem ochrany národní jednoty nastolil diktát absolutní monarchie.⁴⁶ Všechny náboženské nebo kmenové politické strany, včetně JMO, byly zakázány a rozpuštěny, jednotlivci z různých ne – srbských politických stran byli vybráni do jeho kabinetu.⁴⁷

Jedno z nejvýznamnějších opatření krále Aleksandara, znemožňující muslimskou autonomii, bylo nové geograficky administrativní uspořádání, které rozdělovalo území Bosny a Hercegoviny na devět částí tak, aby část muslimského území byla vždy spojena se sousedním chorvatským, srbským nebo černohorským distriktem, aby v každém z distriktů tvořili Srbové majoritu.⁴⁸ Bosenští muslimové byli v menšině v každém distriktu a jejich představitelé získali jen ty nejnižší pozice na ministerstvech.⁴⁹

V roce 1939 začal nový jugoslávský premiér vyjednávat s chorvatskou opozicí a schválil založení samostatného Chorvatska (Banovina Hrvatska), jež zahrnovalo

---

⁴⁴ BANAC, I. *Bosnian Muslims: From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 136.

⁴⁵ Tamtéž, s. 137.

⁴⁶ McFARLANE, B. *Yugoslavia : Politics, Economics and Society*, s. 5.

⁴⁷ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 138.

⁴⁸ Tamtéž, 1918-1992, s. 139.

historické části Bosny a Hercegoviny, Zbývajících 38 administrativních částí Bosny a Hercegoviny bylo uchováno pro chystanou srbskou část Jugoslávie. Během rozdělování země byli muslimové naprosto ignorováni. Jejich zástupci bojovali za uznání Bosny, jako čtvrté jednotky království vedle Slovinska, Chorvatska a Srbska. Veškeré snahy ale přišly vniveč, protože pro chorvatskou nadvládu oněch území, která dle bosenských muslimů náležela Bosně a Hercegovině, byla mnohem důležitější přízeň Srbů než nepřátelství muslimů a pro Srby bylo představitelnější spokojit se s rozdělenou Bosnou než s Bosnou nezávislou.⁵⁰

2.3.1 Druhá světová válka a vznik Federativní lidové republiky Jugoslávie

Během 2. světové války se Bosna a Hercegovina stala integrální částí fašistického Nezávislého chorvatského státu⁵¹ (Nezavisna Država Hrvatska - NDH)⁵², kde vládl ustašovský diktát.⁵³ Podle nových vládců byli muslimové prostě jen Chorvaté islámského vyznání, což rozhodně nepřispělo ke splnění snu o bosenské autonomii.⁵⁴

Běžnou ustašovskou praxí byl tvrdý útlak Srbů, který byl systematicky aplikován na území Bosny a Hercegoviny. Masakry a teror donutily Srby stáhnout se do lesních oblastí, kde se tvořilo hnutí odporu. Ustašovci se často snažili zneužít muslimský přirozený odpor vůči Srbům a nechat je dělat špinavou práci, což zapříčinilo rozsáhlou anti-muslimskou kampaň. Dokumenty sepsané Četníky (srbská opozice) mluví doslova o tom, že touží po vyčištění Bosny ode všeho, co není srbské. Tyto etnické čistky si vyžádaly několik desítek tisíc muslimských životů. Během války zahynulo 6-8% bosenského obyvatelstva, hlavně kvůli teroru Četníků. Proti nacistické nadvládě

---

⁴⁹ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 169.

⁵⁰ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 141.

⁵¹ Tamtéž, s. 141.

⁵² LOVRENOVIĆ, I. *Bosna a Hercegovina : Krátký přehled kulturní historie*, s. 232.

⁵³ Ustaša – chorvatská fašistická teroristická organizace založena v roce 1929 s cílem boje proti velkosrbskému centralismu, vládnoucí skupina během 2. světové války v Nezávislém státě Chorvatsko – viz Všeobecná encyklopedie UNIVERSUM 10, s 76-77.

bojovali i partyzáni Josipa Tita,⁵⁵ kteří též bojovali proti Četníkům.⁵⁶ Titovi komunističtí partyzáni byli jedinou skupinou, která nepohlížela na národnost svých stoupců, v jejich řadách dokonce bojovali Němci i Italové. V listopadu roku 1942 partyzáni zorganizovali Národní kongres, po pádu Itálie získalo toto národní osvobozené hnutí značné teritorium i výzbroj⁵⁷ a 29. 11. 1943 byly na druhém shromáždění s názvem Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie, položeny základy Federativní lidové republiky Jugoslávie.⁵⁸

2.4 Federativní lidová republika Jugoslávie/ Socialistická federativní republika Jugoslávie

Josip Tito, vůdce protinacistických partyzánů během 2. světové války, zakladatel Federativní lidové republiky Jugoslávie (od roku 1963 nese název Socialistická federativní republika Jugoslávie), je považován za osobu, která usmířila jednotlivé části Jugoslávie po druhé světové válce. Je ale faktem, že po skončení války proběhly Titem organizované masakry osob, které stály ve válce proti jeho partyzánům, odhaduje se, že až 250 000 lidí bylo zabito v koncentračních táborech, během pochodů smrti, či zastřelením v období od skončení války v roce 1945 do roku 1946.⁵⁹

Během 50. let byly Titovy kroky silně inspirovány stalinismem. Jugoslávská ústava byla téměř totožná s tou sovětskou a přeorientování se na sovětský styl hospodářství způsobil obrovský propad v zemědělství a hladovění obyvatel nejdůležitějších měst na konci 40. let.⁶⁰

---

⁵⁴ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 141.

⁵⁵ Tamtéž, s. 143.

⁵⁶ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 177.

⁵⁷ McFARLANE, Bruce. *Yugoslavia : Politics, Economics and Society*, s. 6-7.

⁵⁸ LOVRENOVIĆ, Ivan. *Bosna a Hercegovina : Krátký přehled kulturní historie*, s. 166.

⁵⁹ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 193.

⁶⁰ Tamtéž, s. 194.

V době od 40. do 60. let se muslimové museli zvolit jednu z národností, srbskou, nebo chorvatskou, což potlačilo ideu vlastní oddělené národní identity.⁶¹ Jedním z typických znaků komunistických režimů byl negativní přístup k náboženství, což muslimové pocítili během 50. let, kdy byly zrušeny náboženské soudy, výuka Koránu dětí v mešitách byla prohlášena za nezákonnou a muslimské spolky byly uzavřeny. Studentská organizace Mladí muslimové protestovala proti těmto opatřením do roku 1950, kdy režim několik stovek z nich uvěznil.⁶²

V roce 1954, když byly přijaty zákony zaručující svobodu vyznání, se náboženská situace mírně zlepšila, ale výraznější posun muslimové zaznamenali na konci 50. let, kdy Tito začal se svou nezávislou zahraniční politikou. Po vyloučení z Kominformy na konci 40. let se Jugoslávie stala velmi závislá na půjčkách ze západních států, což neodpovídalo ideologickému základu země. Aby se Tito dostal z této trapné situace, přidal se do Hnutí nezúčastněných států k náserovskému Egyptu, Indii a Indonésii. Během návštěvy Gamála Násira a indonéského vůdce Sukarna v Bělehradě v roce 1956, představil Tito návštěvě tehdejšího *raisu-l-ulama*. Tímto chtěl zdůraznit islámskou komunitu v Jugoslávii, aby nalákal zahraniční pracovníky z nově spřízněných států.⁶³

Tito podporoval bosenské muslimy jako plnohodnotnou národnostní skupinu. Muslimské hlasy, které se ve své republice ohlásily jako dominantní náboženská skupina, se dožadovaly se většího uznání.⁶⁴ Během sčítání lidu v roce 1948 se muslimové mohli označit buď za muslimské Srby, muslimské Chorvaty, nebo muslimy s nejasnou národností. Zlepšení ve věci uznání muslimů jakožto národnosti proběhlo v 60. letech. Ve sčítání v roce 1961 už existovala možnost „Muslim v etnickém slova smyslu“. Od těch dob se mluvilo o muslimech jako o národnostní menšině stejně jako

---

⁶¹ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918 – 1992*, s. 144.

⁶² MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 193 – 197.

⁶³ Tamtéž, s. 197.

⁶⁴ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 145.

o Srbech a Chorvatech, ale oficiální uznání národnosti Muslim s velkým M ještě nepřišlo. Rozdíl mezi slovem muslim, jakožto člen náboženské komunity, a Muslim, jakožto člen národností skupiny, byl pro muslimské akademiky a aktivisty zásadní. Úspěch přišel v roce 1968, kdy bylo na bosenském sněmu uznáno, že Muslimové jsou samostatný národ.⁶⁵ Ze strany jugoslávské byrokracie to byl spíše ironický kompromis, s nímž nesouhlasili ani srbští, ani chorvatští nacionalisté ve vládě. Mnozí nedávali této nově vzniklé národnosti moc šancí k dlouhodobému přetrvání, protože se upínali k představě jugoslávské národnosti a věřili, že Muslimové se dříve či později asimilují.⁶⁶

Hnutí za uznání muslimů za národ nebylo náboženského charakteru. Právě naopak, bylo vedeno převážně světskými Muslimy, kteří se nechtěli ztotožňovat se Srby, či Chorvaty a hledali možnost národnostní příslušnosti nenáboženského charakteru. Vedle sekulárního boje v tomto období ale probíhalo i náboženské obrození, jež je asi nejlépe reprezentováno v díle *Islámská deklarace* od Aliji Izetbegoviće, budoucího prezidenta Bosny a Hercegoviny, které budu rozebírat později. Titova politika v rámci Hnutí nezúčastněných států otevírala dveře muslimským studentům, kteří mohli studovat na různých arabských univerzitách, v roce 1977 byla za velké finanční pomoci ze Saudské Arábie dokonce založena Fakulta islámských věd při Sarajevské univerzitě.⁶⁷

Po islámské revoluci v Íránu roku 1979 začala vláda podnikat kroky k omezení nárůstu popularity islámu ve společnosti. Noviny začaly připomínat příběhy muslimů, kteří byli ve spojení s Ustašovci za druhé světové války, a v roce 1983 se odehrál velký proces se třinácti muslimskými aktivisty, kteří byli obviněni z protirevolučních činů motivovaných islámským nacionalismem. Jedním z obviněných byl již zmiňovaný Dr. Alija Izetbegović. Jeho *Islámská deklarace* se stala hlavním předmětem doličným během soudu, žaloba tvrdila, že v textu vyzývá k vytvoření etnicky čistého muslimského státu na území Bosny. Přestože Izetbegović obvinění odmítal, byl

---

⁶⁵ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 199.

⁶⁶ BUSULADŽIĆ, A. *The Bosniaks : Failing Role Models for Muslim Europeans*, s. 215.

odsouzen na 11 let vězení.⁶⁸ To ale nebylo poprvé, kdy se jugoslávské úřady zabývaly postavou Aliji Izetbegoviće.

Alija Izetbegović se narodil v roce 1925 a vyrůstal v multikulturní společnosti Sarajeva, studoval na německém gymnáziu, kde se poprvé setkal s Muslimskou společností mládeže v Bosně, organizací vytvořenou pod vlivem egyptského Muslimského bratrstva. Během jeho vysokoškolských studií vydával islámský časopis *Mudžáhid*, což okamžitě přitáhlo pozornost komunistických autorit Jugoslávie, které nepovolovaly žádný muslimský disent. Izetbegović byl v roce 1946 za tuto činnost uvězněn na tři roky. Po propuštění studoval a v roce 1956 absolvoval právnickou fakultu na Sarajevské univerzitě, ve své praxi reprezentoval převážně protirežimně smýšlející muslimy/Muslimy. V roce 1970 publikoval knihu s názvem *Islámská deklarace* a reeditoval ji v roce 1990.⁶⁹

Jak už jsem zmínila, Izetbegović byl znovu uvězněn v roce 1983. Stejně jako jeho vzor Sajjid Qutb napsal své zásadní dílo, *Islám mezi Východem a Západem*, ve vězení. Knihu propašoval z vězení a během 80. let se těšila velké popularitě po celé Evropě, ale ve Francii byla zakázána. V roce 1988 byl propuštěn z vězení a byl přijat bosenskou muslimskou společností jako hrdina díky své právní činnosti ve prospěch Muslimů, dlouhému vězení a vydání evropského bestselleru.⁷⁰

Izetbegović byl často označován za islámského fundamentalistu⁷¹ ze strany srbského i chorvatského vedení, ale k tomuto označení je složité nalézt opodstatnění vzhledem k jeho dlouhodobé snaze o zavedení sekulárního bosenského státu, ve

---

⁶⁷ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 199.

⁶⁸ Tamtéž, s. 208.

⁶⁹ BURR, M. J.; COLLINS, Robert O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, 131-132.

⁷⁰ Tamtéž, 131-132.

⁷¹ Zde míněno ve smyslu ideologie, která odmítá pozdější výklady autentických textů islámu a kritizuje převážně západní civilizační hodnoty (materialismus, komunismus, ateismus, sionismus) viz Mendel, M. *Slovník Judaismus, Křesťanství, Islám*, s. 373. Srovnej s KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*, s. 17-21, kde se autor zabývá charakterizováním tohoto rozostřeného pojmu: fundamentalismus je ideologie, která si nárokuje majetnictví pravdy, což vede k netoleranci a k odsuzování jiných výkladů a postojů k otázkám teologie. Další charakteristika říká, že cílem fundamentalismu je obnovit velikost islámu.

kterém bude žít mnoho národností, jejichž členové se mohou spolehnout na státní složky dbající o jejich práva. Jeho manifest *Islámská deklaráce*, za kterou byl souzen, popisuje potřebu usmíření mezi islámskou náboženskou tradicí a vývojem, tvrdí, že výdobytky západní civilizace nemohou být využívány bez duchovní podpory. Podle jeho názoru Korán povoluje modernizaci, ale modernizace musí probíhat současně se zachováním islámu jako jejího základu.⁷² Píše, že cizí mocnosti, hlavně Rusko, Čína a Západní státy, chtějí znovu přivést muslimy do duchovní beznaděje a ekonomické a politické závislosti na nich, a vybízí mladou muslimskou generaci k odporu. Pro znovunabytí nezávislosti je třeba obnovit islámskou víru a bojovat za to, aby mohl být islámský svět veden podle náboženských tradic. Stěžuje si na islámské modernisty, kteří se bez hlubší znalosti místní kultury snaží implementovat západní principy v jejich domovině. Kritizuje Attatürkovu sekularizaci Turecka jako promarněnou šanci samostatné muslimské země, která mohla být vedena islámskými pravidly, jež mohou občanům přinést tu nejvzácnější a nejdůležitější svobodu – svobodu duchovní. Tvrdí sice, že islámské hnutí je bezvýznamné, není-li to zároveň i hnutí politické, ale je si vědom toho, že stát veden islámskými pravidly může být nastolen pouze na území, kde muslimové tvoří většinu populace, islámská vláda se nesmí dopustit násilí a touha po ní musí přicházet ze společnosti.⁷³ Mluvit o fundamentalismu v Bosně bylo tehdy nevhodné, bosenští Muslimové tvořili jednu z nejvíce sekulárních muslimských společností na světě.⁷⁴

Po kolapsu centra Komunistické strany v lednu roku 1990 následovala Bosna a Hercegovina cestu politického pluralismu.⁷⁵ Izetbegović využil své popularity k založení muslimské Strany demokratické akce (Stranka demokratske akcije, SDA).⁷⁶ Nové strany organizované podle národnostních linií nepřekvapivě porazily komunisty v listopadu

---

⁷² BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 146.

⁷³ IZETBEGOVIĆ, A. *The Islamic Declaration*, s. 3-50.

⁷⁴ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 221.

⁷⁵ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 145

⁷⁶ BURR, M. J.; COLLINS, Robert O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, 131-132.

1990 a Alija Izetbegović byl zvolen prezidentem republiky Bosny a Hercegoviny,⁷⁷ s heslem, že v budoucnosti bude za Srby mluvit Slobodan Milošević,⁷⁸ za Chorvaty Franjo Tuđman⁷⁹ a muslimský hlas bude reprezentovat právě on.⁸⁰

Na začátku 90. let se rozvinuly silné nacionalistické tendence téměř v každé části federace a Jugoslávie se začala rozpadat. Když Slovinsko a Chorvatsko vyhlásily svou nezávislost v polovině roku 1991, tanky federální armády vjely do obou zemí a o několik málo týdnů později byly oba státy ve válce s Jugoslávií.⁸¹ Izetbegović na počátku zaujal neutrální postoj, ale později vyhlásil referendum ohledně nezávislosti Bosny a Hercegoviny a 3. března 1992 prohlásil Izetbegović Bosnu a Hercegovinu za nezávislou.⁸² Šestého dubna byla Bosna a Hercegovina uznána Evropským společenstvím za nezávislý stát.⁸³ Srbští političtí představitelé prohlásili, že referendum bylo neplatné, protože bosenští Srbové referendum bojkotovali,⁸⁴ tudíž nemohli volit, vyhlásili nezávislost Srbské republiky v Bosně a Hercegovině a rozhodli se vyhnat veškeré nesrbské obyvatele z tohoto území.⁸⁵ Tímto de facto začala válka v Bosně a Hercegovině.

---

⁷⁷ BANAC, I. *Bosnian Muslims : From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918-1992*, s. 145.

⁷⁸ Slobodan Milošević - srbský prezident (1990-2000) – viz Všeobecná encyklopedie UNIVERSUM 6, s. 124.

⁷⁹ Franjo Tuđman - chorvatský prezident (1990-1999) – viz Všeobecná encyklopedie UNIVERSUM 9, s. 608.

⁸⁰ BURR, M. J.; COLLINS, Robert O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, 131-132.

⁸¹ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 226.

⁸² BURR, M. J.; COLLINS, Robert O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 131-133.

⁸³ MALCOLM, N. *Bosnia : A Short History*, s. 234.

⁸⁴ BURR, M. J.; COLLINS, Robert O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 132-133.

⁸⁵ BUFON, M.; GOSAR, A.; NURKOVIĆ, S.; SANGUIN, A. – L. Introduction/ *The Western Balkans : A European Challenge*, s. 16.

2.5 Rozpad Jugoslávie a válka

Válka v Bosně a Hercegovině začala na jaře roku 1992 jako jedna z válek, které vypukly po rozpadu Jugoslávie.⁸⁶ Jedná se o extrémně složitý konflikt, v němž se lze jen těžko zorientovat, zvláště kvůli absenci či přinejmenším nedostatku literatury a zdrojů, které by byly stoprocentně objektivní. Mezinárodní soudní tribunál pro bývalou Jugoslávii v Haagu (ICTY) se stále zabývá sbíráním střípků historie, jsou odkrývány další a další masové hroby a stále se pátrá po příčině smrti stovek obětí války. Mluvíte-li o tomto konfliktu s bosenským Muslimem, odmítá označení „občanská válka“, v jeho výkladu se jednalo ryze o srbskou agresi vůči Muslimům. Srb se před kýmkoli, kdo mu připomene masakr v Srebrenici,⁸⁷ ohání tím, že takové masakry páchali i muslimové na Srbech, jen o tom nikdo nepíše. Z těchto důvodů se nebudu průběhem války detailně zabývat, to je nyní práce historiků a právníků. Načrtnu jen nejdůležitější milníky konfliktu.

Na počátku 90. let byla Bosna a Hercegovina mnohem více etnicky různorodá než ostatní části Jugoslávie, žádný národ zde neměl absolutní většinu. Na základě sčítání lidu z dubna roku 1991 se 43,6 % z celkové populace (4 354 911 obyvatel) prohlásilo za Muslimy, 31,3% se hlásilo k srbské identitě, 17,3% byli Chorvaté a 5,2% se cítilo být Jugoslávci.⁸⁸

Mezinárodní společnost nezasahovala do války v Bosně a Hercegovině do května roku 1993, kdy Rada bezpečnosti OSN označila města Sarajevo, Bihać, Goražde, Srebrenica, Tuzla a Žepa za bezpečné zóny, do kterých byly vyslány jednotky UNPROFOR (The United Nations Protection Force). V březnu roku 1994 byli tehdy již znepřátelení Muslimové a Chorvati prakticky donuceni k podepsání Washingtonské dohody, která sjednocovala území pod jejich kontrolou ve Federaci Bosny a

⁸⁶ RICCIUTI, E. R. *War in Yugoslavia : The Breakup of a Nation*, s. 41.

⁸⁷ Srebrenický masakr – zabití až 7000 muslimských mužů a chlapců bosenskými Srby v červenci roku 1995 – viz SMITH, J. R. Srebrenica massacre. *Encyklopedia Britannica*.

⁸⁸ BENNETT, Ch. *Yugoslavia's Bloody Collapse : Causes, Course and Consequences*, s. 180.

Hercegoviny. V srpnu 1994 se mezinárodní společnost ve spolupráci s Ruskem zasadila o uzavření hranic mezi Srbskem a Bosnou a Hercegovinou. Válku to ale nezastavilo. V období od března 1992 do května 1994 proběhlo sedmdesát sedm pokusů o složení zbraní a několik diplomatických misí, ale bez valných výsledků. Po masakru v Srebrenici v červenci 1995 začalo NATO bombardovat srbské pozice, což vedlo k srbskému svolení k mírovému jednání.⁸⁹ Válka byla definitivně ukončena 14. 12. 1995 mírovou dohodou z Daytonu v americkém Ohio.⁹⁰ Tuto dohodu podepsal bosenský prezident Alija Izetbegović, srbský prezident Slobodan Milošević a chorvatský prezident Franjo Tuđman. Bosenští Srbové sice prohlásili, že nebudou tuto dohodu respektovat, protože ji nepodepsal jejich zástupce Momčilo Krajišnik, ale boje nakonec ustaly.⁹¹

Daytonské dohody určily Bosnu a Hercegovinu za nezávislý stát, ležící v předválečných hranicích, založený na Ústavě federativního státu s dvoukomorovým parlamentem, ústavním soudem, jednotnou měnou a centrální vládou. Stát je složen ze dvou jednotek – bosensko-chorvatské Federace Bosny a Hercegoviny, jež zaujímá 51% území, a Srbské republiky se 49%.⁹² Sarajevo zůstalo pod správou bosensko-chorvatské federace a sarajevští Srbové mají nárok na vlastní správu svých území. Daytonské dohody zaručily svobodné mezinárodně sledované volby. Uprchlíkům a vnitřně přesídleným osobám bylo povoleno vrátit se do svých domovů a 60 000 mezinárodních mírových jednotek mělo zůstat na území Bosny a Hercegoviny. Srbsko a Federativní republika Jugoslávie (Srbsko a Černá Hora) uznali Bosnu a Hercegovinu za nezávislý stát.⁹³ V podobě, kterou ustanovily Daytonské dohody, zůstala Bosna a Hercegovina dodnes.

---

⁸⁹ BUFON, M.; GOSAR, A.; NURKOVIĆ, S.; SANGUIN, A. – L. Introduction/ The Western Balkans : A European Challenge, s. 18.

⁹⁰ VEJVODA, I. By Way of Conclusion : to Avoid the Extremes of Suffering..., s. 258.

⁹¹ BUFON, M.; GOSAR, A.; NURKOVIĆ, S.; SANGUIN, A. – L. Introduction/ The Western Balkans : A European Challenge, s. 18.

⁹² Viz příloha č. 2.

⁹³ BUFON, M.; GOSAR, A.; NURKOVIĆ, S.; SANGUIN, A. – L. Introduction/ The Western Balkans : A European Challenge, s. 18.

3 BOSNA A HERCEGOVINA DNES

Dnešní Bosna a Hercegovina je sekulární stát, bez státního náboženství.⁹⁴ Zkušenost s válkou a válečnými zločiny a potřeba posílení identity během poválečné obnovy vedlo Bosňany zpět k víře, která byla během padesátipětiletého komunistického režimu úspěšně upozadována.⁹⁵ Někteří tento znatelný nárůst náboženské aktivity vítají, cítili potřebu náboženského obrození po několika desetiletích utlačování věřících pod komunistickým jhem, zatímco jiní situaci sledují se znepokojením, protože mají obavy, že tak může být ohrožena sekulárnost už tak politicky křehkého státu.⁹⁶

3.1 Islámská komunita v Bosně a Hercegovině

Oficiální institucí, která sdružuje muslimy v Bosně a Hercegovině (ale i za hranicemi), je Islámská komunita v Bosně a Hercegovině (Islamska Zajednica u Bosni i Hercegovini), vládou uznávána instituce, která reprezentuje zájmy muslimů a má ve správě jejich náboženskou aktivitu.⁹⁷ Je to jediná a jednotná komunita muslimů v Bosně a Hercegovině, Bosňáků v zahraničí a všech muslimů, kteří ji přijmou za vlastní. Cílem Islámské komunity je zabezpečit svým členům život v souladu s islámskými normami, chránit jejich autenticitu. Je financována z islámských nadací, členských poplatků, náboženských příspěvků (například příspěvky formou *zakátu*), závětí svých členů, fondů a vlastních výdělečných činností.⁹⁸

⁹⁴ ŠETA, Đ.; ALISPAHIĆ, Z.; KOVAČEVIĆ, E.; TUCAKOVIĆ, E.; MEHMEDOVIĆ, N.; KARADŽA, M.; BEGOVIĆ, N. Islamophobia in Bosnia and Herzegovina : National Report 2015, s. 78.

⁹⁵ SETA, D.; DEDOVIĆ, S. Muslims in Bosnia – Herzegovina. *The Pen Magazin*.

⁹⁶ ŠETA, Đ.; ALISPAHIĆ, Z.; KOVAČEVIĆ, E.; TUCAKOVIĆ, E.; MEHMEDOVIĆ, N.; KARADŽA, M.; BEGOVIĆ, N. Islamophobia in Bosnia and Herzegovina : National Report 2015, s. 78.

⁹⁷ SETA, D.; DEDOVIĆ, S. Muslims in Bosnia – Herzegovina. *The Pen Magazin*.

⁹⁸ ALIBAŠIĆ, A. The Profile of Bosnian Islam and How West European Muslims Could Benefit from it, s. 2-3.

Nejvyšším administrativním orgánem Islámské komunity v Bosně a Hercegovině je tzv. *rijaset*, jehož ředitelem je *raisu-l-ulama*.⁹⁹ Islámská komunita má v područí správu náboženského života, budov, sloužících k náboženským účelům, náboženské vzdělávání, komunikaci s dalšími světovými muslimskými organizacemi, administrativní a právní záležitosti a finance, určené k náboženským účelům. Zodpovědnost nejvyššího administrativního orgánu zahrnuje monitorování náboženských aktivit a ujišťování se, že se shodují s islámským právem, dosazování imámů a učitelů do jejich pozic, ředitelů a jejich zástupců do islámských škol a kontrolu materiálu, ze kterých se v nich studenti učí. *Rijaset* též dbá na dodržování práv muslimů, dohlíží nad správou *zakátu* a komunikuje s dalšími náboženskými organizacemi v zemi.¹⁰⁰

Rada Islámské komunity mimo jiné schvaluje Ústavu Islámské komunity, může přesunout či odvolat muftího, vybírá členy *rijasetu* a Ústavního soudu Islámské komunity. Rada má 83 členů, kteří jsou rozděleni do několika volebních okrsků, jež sahají i mimo hranice Bosny a Hercegoviny, do Chorvatska, Slovinska, Srbska, ale i do německého Kolína, kde sídlí zástupce pro Západní Evropu, do Chicaga, kde sídlí zástupce mající ve správě Bosňáky žijící v Americe, a člena Rady Islámské komunity v Bosně a Hercegovině najdeme i v Sydney.¹⁰¹

Přestože je Islámská komunita ve většině případů v dobrém vztahu s bosenskou vládou, některá témata je přece jen staví do konfliktu. Jedním z nejvyhrocenějších momentů poslední doby byla debata ohledně průměru známek žáků, kteří se zúčastnili volitelné náboženské výuky. Ministr školství pro kanton Sarajevo, Emir Suljagić, mimochodem muslimský přeživší srebrenického masakru, rozhodl v roce 2011 o vymazání známek z náboženství z hromadného průměru, protože tyto známky bývají zpravidla velice vysoké a děti, které se náboženské výuky nezúčastní, jsou tímto způsobem znevýhodňovány. Tehdejší *raisu-l-ulama*, Mustafa Cerić, na toto reagoval

---

⁹⁹ Viz příloha č. 3.

¹⁰⁰ OBAIDULLAH, M. Zakat management by Islamic Community in Bosnia and Herzegovina. *Sadaqa.in*.

¹⁰¹ Tamtéž.

výhružkou Sarajevského jara,¹⁰² za což byl kritizován jak širokou veřejností, tak nevládními organizacemi, které monitorují oddělení náboženství od státu.¹⁰³ Suljagićovo rozhodnutí znepokojilo představitele církví a náboženských komunit a členové jeho Sociálně demokratické strany nakonec podleli tlaku a Suljagiće nepodpořili.¹⁰⁴

Jeden z tvůrců Ústavy Islámské komunity v Bosně a Hercegovině, islámský právník a prezident Sněmu Islámské komunity na konci 80. let, Fikret Karčić, tvrdí, že Islámská komunita musí mít demokratický charakter a aktivně se účastnit demokratického a demokratizačního procesu. Je ale nutné, aby vyjádřila svou politickou neutralitu stejně jako další náboženské instituce. Karčić nevidí žádný teoretický ani praktický základ k vytvoření islámského státu v Bosně a Hercegovině, ani k zavádění práva *šaría* jakožto teritoriálního práva Bosny a Hercegoviny. Po zrušení šariátských soudů komunistickou vládou přežívá dodržování pravidel v osobních životech muslimů a v rámci Islámské komunity, což je podle Karčiće ideální stav. Trvá na tom, že víra má být záležitostí osobního života jednice, jedině tak je možné dosáhnout rovnosti náboženství v multi-náboženské společnosti a Islámská komunita se o to musí zasazovat.¹⁰⁵

3.2 Podoba dnešního islámu

Od pádu komunismu proběhlo velké množství změn v náboženském životě Bosňáků. Jedním z nich byl proces znovuzapojení se do světové muslimské komunity, během kterého se do islámské tradice Bosňáků začaly mísit zvyklosti z jiných geografických částí muslimské komunity. Někteří místní muslimové a zahraniční

---

¹⁰² Reakce na tehdy probíhající vlnu protestů v arabském světě, tzv. Arabské jaro.

¹⁰³ HADZOVIĆ, E. Bosnian Muslim Leader Criticized Over Call for Protests. *Balkan Insight*.

¹⁰⁴ LOZA, T; PEKMEZOVIĆ, B. Bosnia's Armies of God. *Next in Line*.

¹⁰⁵ BOUGAREL, X. Bosnian Islam, s. 101-103.

pozorovatelé upozorňovali na ohrožení „bosenského islámu“. Ale co vlastně toto označení představuje?¹⁰⁶

Bosenští muslimové, sdružení v rámci Islámské komunity v Bosně a Hercegovině, jsou převážně sunnité, následující hanafijský madhab. *Raisu-l-ulama* a Sněm muftíů má poslední slovo v interpretování islámského učení v rámci Islámské komunity v Bosně a Hercegovině.¹⁰⁷ Hanafijský madhab je spojen s velkým důrazem na rozum v interpretaci, byl úředním právním systémem v Osmanské říši a následovala ho muslimská menšina v habsburské monarchii. Vyznačuje se tolerancí vůči osobám jiného vyznání.¹⁰⁸ V Bosně existuje i šíitská menšina, ale nejsou zde žádné šíitské mešity.¹⁰⁹

Od roku 1878 probíhaly v rámci muslimské komunity rozsáhlé debaty o směřování víry, zvláště v kontextu jejího vztahu s moderním západem. Muslimští intelektuálové hledali (a stále hledají) vztah *ummy* a národnosti, jejíž význam je v Bosně nezvykle velký, uplatnění práva *šaría* v kontextu moderního státu, reformy islámských institucí, jako madras a islámských nadací (*waqf*). Ač tyto debaty probíhaly v téměř každé muslimské komunitě, specifická situace muslimů, jejichž postavení bylo limitováno na náboženskou a etnickou menšinu žijící ve státě s evropskou nadvládou, dávala těmto debatám ojedinělý ráz.¹¹⁰

Bosenští muslimové jsou Evropané, Slované, stejně jako jejich srbští a chorvatští sousedé. Pod často používaným termínem „evropský islám“ si můžeme představit několik věcí, které nemusejí souviset, nebo si přímo odporují. Bosenská islámská tradice se rozhodně vyvíjela jinak než ta na Arabském poloostrově, či jinde na

---

¹⁰⁶ ALIBAŠIĆ, A. The Profile of Bosnian Islam and How West European Muslims Could Benefit from it, s. 3.

¹⁰⁷ E-mailová korespondence autorky s kancelářím *raisu-l-ulama* Islámské komunity Bosny a Hercegoviny, 31. 1. 2017. Viz příloha č. 4.

¹⁰⁸ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 119.

¹⁰⁹ SETA, D.; DEDOVIĆ, S. Muslims in Bosnia – Herzegovina. *The Pen Magazin*.

¹¹⁰ BOUGAREL, X. Bosnian Islam, s. 98.

Blízkém východě, a proto je často tento termín užit spíše ve smyslu ne-arabský islám.¹¹¹

Rakousko – Uhersko i království Srbů, Chorvatů a Slovinců respektovalo užívání práva *šaría* jako muslimské osobní právo, ale komunistická vláda zavřela veškeré šariátské soudy v roce 1946. Od té doby žili v ateistickém, často anti-náboženském systému. Od roku 1990 se stejně jako všichni ostatní pokoušeli o vytvoření liberálně demokratického státu a Islámská komunita opakovaně upozorňovala na potřebu oddělení státu od náboženských institucí. Dodnes proběhlo jen nepatrné množství individuálních návrhů na zavedení šariátských soudů, které by se zabývaly osobními záležitostmi muslimů, ale žádná skupina ani žádný jedinec neprojevil seriózní touhu po plošném zavedení práva *šaría* v každodenním životě.¹¹²

Tradice bosenských muslimů je demokratická, pluralistická a inkluzivní, což je patrné i na struktuře Islámské komunity, která zaštiťuje jak reformisty a modernisty, tak stoupence tradicionalismu a salafismu, navíc i sufistická bratrstva. Bosenský islám je silně nacionalizovaný, bosenští muslimové jsou velice pragmatičtí v otázkách patriotismu a své vlastní národní kultury, která je s náboženstvím spojena. Občas je obtížné určit, ve kterých projevech bosenských muslimů se jedná o islám a ve kterých o patriotismus. Toto mísení islámu s národností je velice specifické pro bosenskou tradici islámu.¹¹³

Již zmiňovaný profesor Fikret Karčić formuloval popis islámské tradice Bosňáků na základě svého poznatku, že se skládá ze šesti základních elementů – bosenský islám následuje hanafíjský madhab, následuje silnou centrální autoritu, obsahuje pozůstatky předislámské bosenské tradice a od poloviny 19. století tradici islámského reformismu v interpretaci islámu, jež se v druhé polovině 20. století stalo oficiální intelektuální

---

¹¹¹ BOUGAREL, X. *Bosnian Islam*, s. 96-97.

¹¹² ALIBAŠIĆ, A. *The Profile of Bosnian Islam and How West European Muslims Could Benefit from it*, s. 4-5.

¹¹³ Tamtéž, s. 6.

tradicí interpretace islámu v Bosně a Hercegovině (tato tradice ale rozhodně není homogenní, nalezneme i modernistické i více konzervativní trendy). Dalším z důležitých specifikačních aspektů bosenské tradice je institucionalizace islámské autority ve formě Islámské komunity a praxe života v islámu v sekulárním státě.¹¹⁴

Jedním z dalších významných muslimských myslitelů, který se zabýval bosenským islámem, je překladatel Koránu do bosěnštiny Enes Karić, známý i díky své politické aktivitě v rámci neoficiální odnože SDA, Muslimský hlas. Enes Karić tvrdí, že islám je jeden, ale muslimské kultury, které se z něho vyvinuly, jsou rozdílné. Odmítá fundamentalismus jakožto islámskou ideologii, která zahrnuje jen Mekku a Medínu a je limitována na arabský národ. Kritizuje výuku náboženství ve veřejném prostoru, podle jeho názoru má být limitována na náboženské instituce. Tvrdí, že bosenští muslimové náleží do dvou teritorií – pochází z evropské půdy, ale jejich spirituální základ vyšel z Orientu. S největší vervou kritizuje Karić wahhábistické misionáře a jejich stoupence, kteří ignorují kulturní základ místních muslimů. Ve svém textu s názvem *Naše Bosňácká identita a naše muslimská identita* píše, že bosenský kulturní islám je napadán ze všech stran, ale nejvíce ze strany pracovníků zahraničních humanitárních organizací s pochybnými záměry, o kterých budu ve své práci mluvit později. Tvrdí, že bosenští muslimové mají vlastní způsob života v islámu, a je proto nepřirozené následovat cizí misionáře. Kritizuje také SDA za instrumentalizaci islámu k politické propagandě a varuje muslimy před spojování náboženství a politiky. Vidí islám jako společnou kulturu muslimů, jež nesmí být limitována a zneužita politickou akcí.¹¹⁵

Další osobou, která se snaží o popsání bosenského islámu, je filosof a žurnalista Adnan Jahić. Jahić tvrdí, že v islámském politickém myšlení nikdy nenajdeme prostor pro západní liberální demokracii, která nedbá na dobré etické a duchovní podmínky svých členů. Jahić nahlíží na vztah islámu a západní modernity jako na vzájemně

---

¹¹⁴ ALIBAŠIĆ, A. The Profile of Bosnian Islam and How West European Muslims Could Benefit from it, s. 3-4.

¹¹⁵ BOUGAREL, X. Bosnian Islam, s. 105-110.

protichůdné fenomény. Tvrdí, že západní svět ničí svět islámu. Připouští, že Bosňáci patří na Západ z hlediska geografie a částečně i do západní civilizace, ale nejsou se Západem spjati duchovně ani kulturně. Odmítá nacionalismus a sekularismus jakožto autochtonní západní myšlenky a vyzývá k politické jednotě *ummy*. I přes své vehementní odmítání západních ideologií připouští, že demokracie je přínosná pro islámské prostředí, protože je ze své podstaty nejpřímějším nástrojem islámské moci. Říká, že k zavedení práva *šaría* je potřeba mít připravenou zdravou, většinově muslimskou společnost, protože násilná islámská moc je neospravedlnitelná. Dle jeho názoru je islám ze své podstaty neoddelitelný od společnosti, není to jen náboženství, ale je to soubor společenských a náboženských regulí.¹¹⁶

Pro bosenské muslimy dnes islám přináší kulturní dědictví, historické opodstatnění a systém pravidel a zvyků, které následují. Jejich islámská praxe je často popisována jako synkretická forma islámu, která zahrnuje místní kulturní zvyky a tradice a je vázána k umírněným právním a teologickým školám. Sami bosenští muslimové o sobě tvrdí, že jsou v něčem jiní než Turci, Egypťané, muslimové pocházející z jiného kulturního kontextu. Cítí se být více Evropany vyznávajícími islám než muslimy žijícími v Evropě.¹¹⁷ Proto sledují se znepokojením šířící se hnutí alochtonního salafismu, které v zemi působí od 90. let 20. století. V následující kapitole se pokusím vysvětlit, jakým způsobem začala různá zahraniční islámská hnutí v Bosně působit.

3.3 Vliv ze zahraničí

Když v dubnu roku 1992 vypukla válka v Bosně a Hercegovině, byla muslimská bosenská armáda, tedy Armáda Bosny a Hercegoviny (ABiH), velice špatně ozbrojená, trpěla nedostatkem mužů a nacházela se téměř nepřetržitě v obranné pozici. Západní diplomatické odsouzení srbských násilných činů nevyvolalo žádnou reakci, a Bosňáci se

¹¹⁶ BOUGAREL, X. *Bosnian Islam*, s. 113-115.

¹¹⁷ BIEDERMANN, F. 'We have a different kind of Islam,' say Bosnia's Muslims. *The National*.

tedy museli dále snažit o ubránění se převaze. Tato situace vzbudila pozornost muslimů po celém světě.¹¹⁸ Mnozí se rozhodli, že přijedou na pomoc muslimům v konfliktu, který západní svět viděl jako střet kulturní a východní svět ho do jisté míry pochopil jako džihád.¹¹⁹

Bosnu si za svou destinaci vybralo množství mudžahedínů, kteří měli dlouholetou zkušenost s boji proti sovětským vojákům v Afghánistánu. V lednu 1993 přikázala pákistánská vláda uzavření všech stanovišť mudžahedínů v Pákistánu a všem zahraničním bojovníkům, kteří chtěli v zemi zůstat, vyhrožovala násilnou deportací. Tito muži ale neměli kam jít. Kdyby se vrátili do svých zemí původu, byli by okamžitě uvězněni, mučeni a dost možná i zabití. Pro mnoho z těchto lidí zůstala jediná možnost – pokračovat v boji.¹²⁰ V Bosně mohli využít svých vojenských a náboženských zkušeností, které nabyli ve Střední Asii. Další dobrovolníci přijížděli z Pákistánu, Súdánu a Jemenu a byli následováni vojenskými poradci, mulláhy, a islámskými charitami.¹²¹ Neexistují žádná oficiální data o počtech dobrovolníků, ale odhady se v různých zdrojích pohybují mezi 400 až 4000 cizinci bojujícími na straně Muslimů.¹²²

Nejvýraznější byla jednotka *El – Mudžáhid*, složená z bojovníků pocházejících z Turecka, Íránu, Pákistánu, Súdánu, Afghánistánu, Jordánska, Libanonu, Alžírska a Saudské Arábie. Tato skupina stála mimo kontrolu bosenských autorit, existují nepotvrzené domněnky, že byli organizováni buď ze zemí svého původu, případně některými islámskými teroristickými organizacemi. Mudžahedíni tvořili část čtvrté, sedmé a osmé brigády, sídlící v okolí Zenice ve střední Bosně. Tyto jednotky byly zásobovány Armádou Bosny a Hercegoviny, ale operovaly samostatně.¹²³ Ze svědectví přednesených u ICFY¹²⁴ vychází, že někteří z příchozích byli členy *Al – Káidy* a přišli do

¹¹⁸ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 16.

¹¹⁹ BURR, M. J.; COLLINS, R. O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 131-133.

¹²⁰ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 16.

¹²¹ BURR, M. J.; COLLINS, R. O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 133-134.

¹²² WIEBES, C. *Intelligence and the War in Bosnia*, s. 207.

¹²³ Tamtéž, s. 208.

¹²⁴ International Court for Former the Yugoslavia – mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii sídlící v Haagu

Bosny s plánem založit v ní novou základnu, která by mohla rozšířit jejich pole působnosti.¹²⁵

Na základě Daytonských dohod, které ukončily válku v Bosně a Hercegovině, měli zahraniční bojovníci povinnost opustit Bosnu do 13. 1. 1996.¹²⁶ Prezident Alija Izetbegović a jeho vládnoucí strana SDA ale údajně rozdala občanství mnoha mudžahedínům, čímž se jich přestala týkat povinnost odchodu.¹²⁷ Některá média odhadují, že občanství touto cestou získalo až 741 lidí, kteří byli spojeni s mudžahedíny. Usadili se hlavně ve venkovských oblastech, kde šířili svou interpretaci islámu, která měla jen málo společného s islámskou tradicí praktikovanou na území Balkánského poloostrova a která podporovala nárůst extrémismu v islámské komunitě.¹²⁸

3.3.1 Islámské charity

Dalším aspektem, který je zásadní pro vývoj extremismu v Bosně a Hercegovině, je přítomnost zahraničních charit v zemi, které přitahují pozornost bezpečnostních expertů díky prokazatelnému napojení na teroristické organizace několika z nich. Nelze samozřejmě podezírat veškeré islámské neziskové organizace z podpory terorismu, většina z nich se jistě zabývá humanitární činností v rámci své komunity.¹²⁹

Už za dob sovětsko-afghánské války v 80. letech byla vyvinuta sofistikovaná metoda financování zahraničních bojovníků v konfliktu. Peníze potřebné ke sponzorování džihádu putovaly do cílových destinací pod zástěrkou právě zahraničních charitativních organizací, původem převážně ze států Zálivu. V září 1992 začaly být tyto organizace aktivní v jižní Evropě včetně Bosny a Hercegoviny. Zpráva

---

¹²⁵ DZIDIC, D. Bosnia's Wartime Legacy Fuels Radical Islam. *Balkan Insight*.

¹²⁶ WIEBES, C. *Intelligence and the War in Bosnia*, s. 208.

¹²⁷ FLOTTAU, R. Fundamentalist Islam Finds a Fertile Ground in Bosnia. *Der Spiegel*.

¹²⁸ DZIDIC, D. Bosnia's Wartime Legacy Fuels Radical Islam. *Balkan Insight*.

¹²⁹ BUREŠ, J. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu (Obecný úvod), s. 1.

CIA z roku 1996 uvádí, že téměř jedna třetina muslimských nevládních organizací na Balkáně podporovala aktivity zahraničních islamistických skupin, například egyptské *al-Džamá al – Isalmíja*, palestinského *Hamásu*, nebo libanonského *Hizballáhu*.¹³⁰

Zahraníční bojovníci v bosenské válce se brzy začali spoléhat na podporu těchto charitativních organizací, z jejichž zdrojů mohli Arabové získat i dokumentaci, která jim dovozovala svobodně cestovat přes region pod zástěrkou příslušnosti k humanitární organizaci. Přestože muslimské nevládní organizace svorně odmítají jakékoli napojení na mudžahedíny, existuje velké množství důkazů, které ho dosvědčují.¹³¹

Praktická pomoc ve formě dodávek zbraní, zásob a humanitární pomoci měla připravit půdu pro následnou indoktrinaci obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že po válce přešla vláda místní muslimská nacionalistická strana Aliji Izetbegoviće, neměl alochtonní islamismus velký prostor k projevení se, ale sítě, které byly za války založeny v Bosně a Hercegovině, poskytovaly útočiště mezinárodně hledaným teroristům ještě několik let po válce.¹³²

Lví podíl na financování mnohých charitativních organizací má Království Saudské Arábie. Asistence z Království začala do Bosny proudit v roce 1993 poté, co se král Fahd osobně setkal s Alijou Izetbegovičem a přislíbil bosňáckým bojovníkům pomoc. Princ Salman bin Abd al–Aziz, tehdejší vládce Rijádu, založil v roce 1993 Vysoký saudský výbor pro sběr darů pro bosenské muslimy¹³³ a navrhl spolupráci s největšími islámskými charitami, mezi jinými i *Světovou muslimskou ligou*¹³⁴, *al –Haramajn* a

¹³⁰ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 36.

¹³¹ Tamtéž, s. 37.

¹³² TESARĚ, F. *Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu*, s. 6.

¹³³ Supreme Committee for the Collection of Donations for the Muslims of Bosnia - Al-Hajjat al-^c alíja al-džam^c al-tabr^cát limuslimí al-búsna wa al-hercek

¹³⁴ Muslim World League, Rabitat al – Alam al – Islami

Mezinárodní organizací islámské podpory,¹³⁵ které operovaly v Bosně prostřednictvím svých kanceláří v Záhřebu, Sarajevu a Tuzle.¹³⁶

Vysoký saudský výbor pro pomoc Bosně a Hercegovině je v současnosti nejvlivnější nadací na Balkáně. Hlavní aktivity v zemi začaly až po válce, v roce 1996, kdy se začal *Vysoký výbor* zabývat osobami, jež byly kvůli válce sociálně deprivované, tzn. sirotkům, vdovám, obětem znásilnění a handicapovaným veteránům. Další důležitou skupinou, jíž se organizace zabývá, je muslimská mládež. Tato organizace je úzce spojena s propagací wahhábismu. Organizace nejspíše aspirovala k převzetí dominantní role v bosenském duchovním světě, ale neuspěla. Jejich strategie cílení na nejzranitelnější složky společnosti sice své ovoce nesla, ale ignorování bosenské tradice a příliš jednostranný výklad Koránu nepřitáhl žádné signifikantní množství posluchačů. *Vysoký výbor* odmítá předat nově vystavená kulturní centra do rukou Islámské komunity v Bosně a Hercegovině, jež ho kritizuje za příliš rigorózní výklad islámu.¹³⁷

Do roku 2000 investoval *Vysoký saudský výbor* do Bosny a Hercegoviny cca 561 milionů amerických dolarů (podle některých odhadů až 800 milionů USD)¹³⁸ z nichž 20% pocházelo přímo od královské rodiny. Peníze byly z velké části použity na výstavbu nových mešit, případně rekonstrukci těch, které byly za války zničeny. Do novostaveb dosazují vlastní duchovní. Nejvýraznější architektonický počín sponzorovaný *Vysokým výborem* je bezesporu výstavba mešity a kulturního centra krále Fahda v Sarajevu, ke kterému náleží i sportovní centrum, restaurace a sídlo Velvyslanectví Saudské Arábie v Bosně a Hercegovině.¹³⁹

Další kontroverzní nadací, která v Bosně během války působila, byla nadace známá pod anglickým názvem *Third World Relief Agency* (TWRA). Agentura se na konci

¹³⁵ International Islamic Relief Organization (IIRO), Hajjat al-'ighathat al-'islamíat al-'alamía

¹³⁶ BURR, M. J.; COLLINS, R. O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 133 – 134.

¹³⁷ TESARĚ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 10.

¹³⁸ BURR, M. J.; COLLINS, R. O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 134.

¹³⁹ TESARĚ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 11.

80. let údajně věnovala sbírání peněz pro Muslimské bratrstvo a byla nejspíše napojena na Národní islámskou stranu, od roku 1989 vládní islamistickou stranu v Súdánu, vedenou členem Muslimského bratrstva Hassanem Túrábím. Do Bosny během války investovala přibližně 350 milionů amerických dolarů¹⁴⁰ a ze zdrojů západních vyšetřovacích služeb vychází, že nejméně polovina z této částky byla využita na nákup a převoz nelegálních zbraní bosenské vládě a muslimským militantům.¹⁴¹ Peníze k tomuto účelu přicházely hlavně z Íránu, Súdánu, Saudské Arábie, Pákistánu, Bruneje a Malajsie, jeden z donátorů byl i Usáma Bin Ládín.¹⁴² Paradoxně nejvíce peněz do TWRA proudilo z vlády Saudské Arábie. V říjnu roku 1992 přijel vyslanec saudské královské rodiny do vídeňské banky, aby předal dva kufry naplněné pěti miliony amerických dolarů v hotovosti na účet TWRA. Saudská vláda se nikdy ani nepokusila obhájit nebo vysvětlit jejich podporu téhle velice kontroverzní charitě.¹⁴³ Od roku 1994 začala TWRA přitahovat větší pozornost rakouských bezpečnostních složek kvůli podezření na vazby s islámskými radikály, fondy TWRA byly rozděleny na soukromé účty vedení SDA a v roce 1996 TWRA definitivně ukončilo svou aktivitu v Bosně a Hercegovině.¹⁴⁴

Do sbírky organizací napojených na saudský režim připojím ještě *Mezinárodní organizaci islámské podpory*.¹⁴⁵ Tato organizace zaujímá výsadní pozici v humanitárních aktivitách téměř v každé oblasti zasažené válkou, kde je vyšší počet muslimských obětí, a finance získává ze státního saudského *zakátu*.¹⁴⁶ Kanadská vláda klasifikovala organizaci jako teroristickou charitu, když našli její spojení s egyptským členem *Al-Qá'idy*. Pověst *Mezinárodní organizace islámské podpory* rozhodně nezlepšily prokázané kontakty s Usámou Bin Ladinem.¹⁴⁷

¹⁴⁰ TESÁŘ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 9 - 10.

¹⁴¹ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 45.

¹⁴² TESÁŘ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 10.

¹⁴³ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 47.

¹⁴⁴ TESÁŘ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 10.

¹⁴⁵ International Islamic Relief Organization (IIRO)

¹⁴⁶ TESÁŘ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 11.

¹⁴⁷ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 42.

Organizace všeobecně nejvíce podezřívána ze spojení s *Al-Qá'idou* je *Al-Haramajn*. Po válce vehementně šířila extrémistické islamistické názory a údajně se těšila podpoře egyptské radikální skupiny *Džamá al – Islámíja*. Skupina byla finančně podporovaná Saudskou Arábií, ale i Kuvajtem. Finanční podporu získali od Vakufské banky, která byla založena spolupracovníky Usámy Bin Ládina. Účty *Al-Haramajnu* byly v roce 2002 zrušeny kvůli podezření z podpory terorismu a v roce 2004 byla její činnost v Bosně nuceně ukončena.¹⁴⁸

Další organizace podezřelá z napojení na *Al-Qá'idu* je organizace s názvem *Al-Bir al-Dawalija*, známá pod anglickým názvem *Benevolence International Foundation* (BIF), která se během fundraisingu v arabských zemích otevřeně prezentovala jako důvěryhodná pomocná ruka podaná mudžahedínům v Bosně a Hercegovině. Po jedenáctém září 2001 byli členové BIF podrobněji vyšetřováni a FBI potvrdila, že byla organizace v devadesátých letech v úzkém kontaktu s *Al-Qá'idou* operující v Bosně.¹⁴⁹

Dnes je vliv mezinárodních charit značně omezen. Nadace se v poválečné Bosně věnovaly hlavně práci s dětmi a mládeží.¹⁵⁰ Nabízejí peníze dívkám výměnou za to, že budou na veřejnosti nosit *hidžáb*, nebo mladým mužům, které se snaží přimět ke sňatku. Tímto se donoři snaží pozměnit životní styl mladých mužů a žen tak, aby byl více tradiční a nábožensky vedený.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ TESÁŘ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 13.

¹⁴⁹ KOHLMANN, E. F. *Al – Qaida's Jihad in Europe : The Afghan – Bosnian Network*, s. 37-39.

¹⁵⁰ TESÁŘ, F. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu, s. 6.

¹⁵¹ VENETIS, E. *Islam Emerging in the Balkans*, s. 8.

4 POVÁLEČNÉ PROMĚNY

Po podepsání Daytonských dohod, které ukončily válku v roce 1995, zůstaly v zemi přibližně tři tisíce zahraničních mudžahedínů, kteří získali občanství od vládnoucí strany SDA.¹⁵² Počty osob, které tímto způsobem získaly občanství, se různí, ale odhaduje se, že mezi léty 1992 – 2006 bylo cizincům vydáno na 16 000 bosenských pasů.¹⁵³ Bývalí mudžahedíni založili rodiny, usadili se ve vesnicích a v některých z nich založili komunity, které byly izolované od zbytku země. Praktikovali zde formu islámu, která nebyla pro bosenskou společnost tradiční,¹⁵⁴ ženy se začaly zahalovat do *nikábů*, muži si nechali narůst dlouhé vousy, nepili alkohol, nekouřili a nemluvili s návštěvníky.¹⁵⁵ Příkladem může být vesnice Bočinja Donja,¹⁵⁶ kde se usadilo 159 rodin bývalých mudžahedínů.¹⁵⁷ V roce 2015 se ve vesnici Gornja Maoča, nedaleko distriktu Brčko, objevily vlajky tzv. Islámského státu.¹⁵⁸ Imám místní mešity, Husein Bilal Bosnić, byl v rámci rozsáhlé policejní akce zatčen a odsouzen na sedm let za rekrutování bojovníku do řad tzv. Islámského státu.¹⁵⁹ Někteří z těch, kteří v zemi zůstali, začali plánovat proniknutí do Evropy a Ameriky, chtěli využít Bosny jako logistické základny a zradikalizovat místní muslimy.¹⁶⁰

Jak jsem již výše zmínila, mnozí mudžahedíni, kteří za války přišli, získali občanství od vládnoucí strany SDA. To ale dlouhodobě kritizovali hlavně americké úřady, a tak bosenská vláda musela na nátlak mezinárodní společnosti přijmout dodatky k trestnímu zákoníku, které upravovaly podmínky k držení občanství.¹⁶¹ V listopadu roku 2005 byl přijat dodatek, který povoloval úřadu přehodnocení

¹⁵² BURR, M. J.; COLLINS, R. O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 143-144.

¹⁵³ DELISO, Ch. Sarajevo Announces Revocation of Citizenships, but Bosnia's ex-Mujahedin Have Vanished. *Balkan analysis*.

¹⁵⁴ DELISO, Ch. *The Coming Balkan Chaliphate*, s. 10.

¹⁵⁵ LAVIGNE, J. P. Joint Patrol in Bocinja Donja. *SFOR INFORMER Online*.

¹⁵⁶ DELISO, Ch. *The Coming Balkan Chaliphate*, s. 10.

¹⁵⁷ LAVIGNE, J. P. Joint Patrol in Bocinja Donja. *SFOR INFORMER Online*.

¹⁵⁸ NOVÁK, M. Razie a tvrdé tresty. Válku Islámskému státu vyhlásila Bosna. *Aktuálně.cz*.

¹⁵⁹ MULHOLLAND, R. Muslim radicals in mountain villages spark fears in Bosnia. *The Telegraph*.

¹⁶⁰ BURR, M. J.; COLLINS, R. O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*, s. 143-144.

¹⁶¹ FLOTTAU, R. Fundamentalist Islam Finds a Fertile Ground in Bosnia. *Der Spiegel*.

přidělení občanství, které občan získal v období od 6. dubna 1992 do 1. ledna 2006. Komise uplatňující tyto dodatky se soustředila převážně na bývalé mudžahedíny. Občanství bylo odebráno stovkám osob, čímž byla porušena jejich lidská práva (diskriminace na základě rasy, deportace do země původu, ve které deportovanému hrozila mučení, či jiné kruté a nehumánní tresty.)¹⁶² Tyto tvrdé procedury musely být přijaty na nátlak mezinárodních bezpečnostních expertů, kteří se obávali, že by se Bosna a Hercegovina mohla stát novou základnou pro islámský radikalismus a terorismus. Mnoho muslimů se totiž radikalizovalo hlavně prostřednictvím bývalých mudžahedínů a charitativních organizací. Existují odhady z roku 2007, že 13% muslimů podporuje konzervativní formu sunitského islámu, podporovanou hlavně Saudskou Arábií.¹⁶³

4.1 Odjíždění na Blízký východ

Balkánské státy jsou jedny z hlavních exportních zemí, co se týče dobrovolníků bojujících za radikální islamistické organizace na Blízkém východě, jako *Džabhat an – Nusrá* (dnes nese název *Džabhat Fatah aš-Šám*) a tzv. Islámský stát. Vezmeme-li v úvahu počet obyvatel Bosny a Hercegoviny v poměru s počtem odjíždějících dobrovolníků, obsadí Bosna jednu z prvních pozic v seznamu evropských států, ze kterých extrémisté vyjíždějí.¹⁶⁴¹⁶⁵

Na základě statistiky mezinárodní bezpečnostní nevládní organizace *The Soufan Group* z konce roku 2015 odcestovalo do Sýrie a Iráku mezi 27 a 31 tisíci lidí z 86 různých zemí, přičemž studie stejné skupiny z června roku 2014 uváděla pouze 12 000 bojovníků z 81 států. Tento rychlý nárůst cizinců bojujících v řadách různých organizací v Sýrii a Iráku indikuje to, že snaha vlád o větší monitorování extrémistů v zemi a

¹⁶² ZOSAK, S. Revoking Citizenship in the Name of Counterterrorism : The Citizenship Review Commission Violates Human Rights in Bosnia and Herzegovina, s. 216.

¹⁶³ FLOTTAU, R. Fundamentalist Islam Finds a Fertile Ground in Bosnia. *Der Spiegel*.

¹⁶⁴ PETROVIĆ, P. Islamic radicalization in the Balkans, s. 1.

¹⁶⁵ Viz příloha č. 5.

zamezení jejich odjezdu do války nebyla příliš úspěšná. Je ale nutno zmínit, že statistiky k tomuto fenoménu se nevyhýbají riziku nepřesnosti – ne všechny vlády jednotlivých států zpřístupňují své statistiky a ty, které ano, málokdy vysvětlí své metody, takže přesnost jejich výzkumu nelze ověřit. Z toho důvodu nelze považovat údaje za přesné, můžeme na ně spíše pohlížet jako na indikátory poměrného počtu odjíždějících.¹⁶⁶

Odjezd bojovníků do syrského konfliktu přitahuje obzvláště velkou světovou pozornost. Od sovětské okupace Afghánistánu v letech 1979 – 1989 se totiž jedná o válku, která přitáhla nejvíce zahraničních dobrovolníků z celého světa. Velké množství moderních států se snaží zabránit svým občanům v účasti v zahraničním boji z několika důvodů. Je například prokázáno, že zahraniční bojovník tíhne k větším násilnostem než bojující občané státu ve válečném konfliktu, či často stojí proti mírovým dohodám a diplomatickému řešení konfliktu.¹⁶⁷

4.1.1 Zahraniční bojovníci z Bosny a Hercegoviny

Z Balkánského poloostrova vycestovalo do Sýrie a Iráku přibližně 875 osob,¹⁶⁸ z čehož značná většina ze západního Balkánu. Balkán byl destinací pro zahraniční bojovníky z Blízkého východu v 90. letech, relativně velké číslo cizích bojovníků v zemi zůstalo a někteří z nich se zasadili o přeměnu regionu v transitní centrum pro lidi, kteří se stávají zahraničními bojovníky na Blízkém východě.¹⁶⁹

Výzkum organizace ISCR¹⁷⁰ uvádí, že dobrovolníci, kteří odjeli do Sýrie z jihovýchodní Evropy, pocházejí z Albánie (90 bojovníků), Kosova (150), Makedonie

¹⁶⁶ Foreign fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq. *The Soufan Group*, s. 4-5.

¹⁶⁷ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 12-13.

¹⁶⁸ Údaj z roku 2015.

¹⁶⁹ Foreign fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq. *The Soufan Group*, s. 12.

¹⁷⁰ Institute for Scientific Computing Research

(12), Srbska (30) a z Bosny a Hercegoviny, odkud údajně odjelo 330 lidí (údaj z roku 2015).¹⁷¹

Na západním Balkáně v současnosti - podle bezpečnostních odborníků - existuje více než 100 extrémistických buněk, v nichž se organizují lidé, kteří odjíždějí bojovat do války v Sýrii a Iráku. Účast v zahraničních ozbrojených konfliktech se v regionu mezitím začala trestně stíhat, ale důkazy proti islamistům jsou často jen stěží prokazatelné. Bosenský ministr obrany Dragan Mektić sdělil, že v současnosti se v Sýrii a v Iráku sdružuje asi 120 občanů Bosny a Hercegoviny, dalších 60 se už vrátilo do vlasti a kvůli podezření z účasti na teroristické činnosti bylo proti čtyřiceti osobám zahájeno trestní řízení.¹⁷²

Bezpečností expert Aleksandr Marić tvrdí, že v zemi je několik výcvikových táborů, například ve vesnicích Bočinja, Mehurići a Pogorelica. To, že se našlo takové množství Bosňáků, kteří se rozhodli pro odjezd ze země kvůli Svaté válce, je podle jeho názoru znamením toho, že v Bosně už dříve existovala síť radikálů, kterou lze jen těžko monitorovat kvůli nízkému stupni koordinace policejních operací a špatnému sdílení dat v zemi a v celém regionu.¹⁷³ I přes značný mezinárodní tlak na bosenské autority a silnou bezpečnostní hrozbu, kterou odjíždění evropských občanů do Sýrie a Iráku představuje, stále neexistuje žádná oficiální databáze bosenských bojovníků v zahraničí. Jednotlivá data jsou špatně organizována a velice složitá k analýze, o kterou se přesto pokouší Muhamed Jusić a Vlado Azanović ve své zprávě z roku 2015. Nedostatečná databáze vychází hlavně z nedostatku spolupráce mezi lokálními donucovacími orgány, zvláště v záležitosti zahraničních bojovníků a překrývání kompetencí a jurisdikcí všech 22 policejních kanceláří, které v zemi operují, což vede k velkým nedostatkům v porozumění a pozorování tohoto fenoménu.¹⁷⁴

---

¹⁷¹ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 31.

¹⁷² Západní Balkán děsí strašák radikálního islámu. *Svět ve dvaceti minutách*. 24. 1. 2017, 00:45 – 4:15.

¹⁷³ DZIDIC, D. Bosnia's Wartime Legacy Fuels Radical Islam. *Balkan Insight*.

¹⁷⁴ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 7.

Víme, že od prosince roku 2012 do prosince roku 2014 odešlo do Sýrie a Iráku 156 mužů, 36 žen a 25 dětí s bosenským občanstvím. V lednu roku 2015 se vrátilo 48 mužů a 3 ženy, 83 mužů a 32 žen nejspíš ještě zůstalo v Sýrii. Dvacet pět bosenských mužů a 1 žena bylo zabito. Velký počet bojovníků, nebo alespoň členů jejich rodiny, navštěvoval známé salafistické komunity jako Gornja Maoča, Ošve a Dubnica, nebo salafistické mešity, které nejsou součástí Islámské komunity v Bosně a Hercegovině v Sarajevu, Tuzle, nebo Zenici. Když byl trend odjíždění na Blízký východ ve své počáteční fázi, zůstávali cizí bojovníci v regionu nejdříve na tří až čtyřměsíční období, než se vrátili zpět do Bosny, často jen proto, aby vyzvedli své rodiny, s kterými odjeli zpět do Sýrie nebo Iráku. Dnes už počet odjíždějících dalece přesahuje počet navracejících se, z čehož se dá usoudit, že se bosenští bojovníci na Blízkém východě spíše usazují.¹⁷⁵

Je ale znovu potřeba upozornit na nemožnost získání přesných dat zahraničních bojovníků vzhledem k tomu, že nelze s jistotou určit, co lidé v zemi dělají, zda jsou stále naživu, zda skutečně odjeli bojovat a jestli dosáhli svého cíle. Navíc se čísla mohou měnit den ode dne vzhledem k tomu, že se jedná o aktuální téma, takže veškerá data nesmějí být chápána jako stoprocentně pravdivá a měla by sloužit pouze jako nástroj k představení této bezpečnostní hrozby.¹⁷⁶

Občané Bosny a Hercegoviny začali na Blízkém východě bojovat nejspíše v roce 2012. Z počátku byly odjezdy motivovány téměř pouze humanitárním znepokojením, ale postupem času se odjezdy staly častějšími a lidé začali na válečném území s vedením náboženských přednášek pro bojovníky z různých militantních uskupení opozice proti Bašáru Asadovi. Průměrný věk odjíždějících mužů je 32 (nejmladší 18 let, nejstarší 74 let). V porovnání s průměrným věkem zahraničních bojovníků z jiných států jsou bosenští dobrovolníci o něco starší (celkový průměr je 18 – 29 let). Ženy v naprosté většině odjíždějí po boku svých manželů, je zaznamenáno jen pár

---

¹⁷⁵ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 7-8.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 31.

jednotlivých případů, kdy cestují bez manžela a jsou po příjezdu do tzv. Islámského státu provdány za některého z bojovníků. Průměrný věk bosenských žen, které na Blízký východ odjely, je 27 let (nejmladší 18 let, nejstarší 55 let). Ženy tvoří 20% bosenských občanů odjíždějících do Sýrie či Iráku, což je téměř dvakrát tolik než v případě ostatních kontingentů z jiných států.¹⁷⁷

4.1.1.1 Motivace

Z motivací, které vedou bosenské muslimy do války, jsou nejvýraznější dvě, typické pro dvě různé generace. První skupinu tvoří veteráni z války v Bosně a Hercegovině, kteří v 90. letech bojovali po boku jednotky *El – mudžáhid* a chápou odjezd do Sýrie jako pokračování džihádu, který bojovali v Bosně. Druhá skupina je tvořena mladými muslimy, kteří znovuobjevili svou víru a jedou do Sýrie či Iráku za adrenalinem, za pocitem sounáležitosti a za novým životem. Méně viditelná a možná i podvědomá motivace mnohých z nich je socioekonomická situace v Bosně a Hercegovině.¹⁷⁸ V bosenské společnosti, kde se setkáváme s největším procentem mladistvé nezaměstnanosti v Evropě,¹⁷⁹ s obrovským problémem korupce, a ve společnosti, která je stále silně etnicky rozdělená, se mnozí mladí cítí nepatřičně ve svých komunitách, tudíž může být každá nabízená alternativa lepší než realita. Alternativní život, který nabízí Islámský stát, je navíc dobrodružný, a pokud muslim uvěří, že jediné skrze džihád získá místo v ráji, je jen málo důvodů, které by mohli rekruta v zemi udržet.

Během posledního čtvrtstoletí se bosenská společnost setkala s obrovským úpadkem morálních a společenských hodnot, kdy se společnost etnicky rozdělila, a kvůli vzájemně páchaným zvěrstvům války se jen velice těžko daří usmířit jednotlivé složky společnosti.¹⁸⁰ Lidé se mnohem častěji uchylují k násilí a k různým, často

¹⁷⁷ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 34-35.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 8.

¹⁷⁹ 57,5% v roce 2014 viz The World Bank Data.

¹⁸⁰ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 8.

zvráceným, ideologiím, které považují za jediné možné východisko z bezútěšné situace.¹⁸¹ Mladí lidé nemají příliš možností se prosadit, pokud nespolupracují s vládou, tedy pokud nemají finance na podplácení dalších a dalších úředníků. Mladí lidé se tedy z Bosny a Hercegoviny často snaží odjet a začít nový život jinde a někteří z nich si bohužel vyberou cestu života se zbraní na válečném poli.

Dino Abazović, sociolog Sarajevské univerzity říká, že chudoba je jedním z velkých předchůdců radikalizace jakéhokoli druhu.¹⁸² Většina bojovníků pochází z velice slabých sociálních poměrů, z odlehlých vesnic, často se živí drobnou kriminální činností. Mnozí z nich dosáhli pouze základního vzdělání, nemají žádné pracovní zkušenosti a schopnosti, které by mohli nabídnout pracovnímu trhu. Z pozorování autorů studie *The Lure of The Syrian War* vychází trend, že větší tendence k radikalizaci mají mladí lidé vychováni v sekulární rodině. Tento trend nelze s určitostí popsat, ale kvantitativní výzkum toto naznačuje.¹⁸³

Propaganda tzv. Islámského státu přiměla mladé muslimy k myšlence *hidžry*.¹⁸⁴ Jeho samozvaný chalífa prohlásil, že svět je nyní rozdělen na dva tábory: na tábor islámu a na tábor nevěřících a pokrytců a každý muslim, který je schopen cestovat, musí vykonat *hidžru* do tzv. Islámského státu, aby mohl žít mezi správnými muslimy a bojovat proti nevěřícím.¹⁸⁵ Podle duchovních IS není života bez džihádu a není džihádu bez *hidžry*.¹⁸⁶ Proto je další z motivací muslimů, kteří zvolí život na Blízkém východě, to, že společenství v Bosně a Hercegovině je zatracené a chtějí žít ve světě, kde budou moci nerušeně praktikovat svou víru.¹⁸⁷

---

¹⁸¹ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 42.

¹⁸² Is Saudi funded mosque in Sarajevo threat to Bosnia's moderate Muslims? *PBS News Hour*.

¹⁸³ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 42-44.

¹⁸⁴ SHMID, Alex P. Foreign (Terrorist) Fighters Estimates : Conceptual and Data Issues, s. 3.

¹⁸⁵ Dabiq, vol. 1, s. 10 – 11.

¹⁸⁶ SHMID, Alex P. Foreign (Terrorist) Fighters Estimates : Conceptual and Data Issues, s. 3.

¹⁸⁷ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 42.

4.1.1.2 Způsoby radikalizace

Nelze identifikovat žádnou typickou či dominantní cestu radikalizace, ale mnoho různých zdrojů se shoduje na tom, že za zradikalizováním osoby stojí často nějaká autorita. Je ale nemožné generalizovat, jakým způsobem ona autorita působí na rekruty, aniž bychom před sebou měli psychologický profil každého z nich. Někteří mohou trpět jistými emočními poruchami, a jsou tedy mnohem snadněji ovlivnitelní. Často užívaným argumentem k přiměnění stoupence nějaké komunity k odjezdu do války je ochrana *ummy* před západními bezvěrci, křížáky, ukazování veškerých konfliktů a událostí ve světle šikany muslimů západním světem. Tento dlouhodobý pocit bezprávi může v jednotlivcích vyvolat touhu po boji za spravedlnost.¹⁸⁸

V dnešní době probíhá radikalizace často v izolaci, a to pomocí internetových fór. Mladík žijící v minimálně dvougeneračním domě, bez zaměstnání, bez vzdělání často tráví velkou část dne na internetu, kde na sebe nechává promlouvat bojovníky, kteří už ve válce jsou, a pročítá fóra, kde ho „bratři“ lákají do svých řad. Ví, že odměnou mu bude dům, nejspíš i manželka, možnost praktikování své víry a pocit sounáležitosti. Síť virtuálních rekrutačních fór je prakticky nemožné monitorovat, některé odhady tvrdí, že k počátku roku 2015 bylo založeno na 25 000 twitterových účtů, které byly nějakým způsobem spojeny s tzv. Islámským státem, a zasílali v průměru 200 000 zpráv týdně. To je nevídaná intenzita komunikace mezi frontou a základnou rekrutování, na jejíž monitorování, natož pak omezení, nemá většina bezpečnostních složek ani kapacitu, ani zkušenosti.¹⁸⁹

Rozhodnutí přidat se k tzv. Islámskému státu je spíše emoční než racionální. Pokud se v oblastech, kde jsou na sebe lidé úzce navázáni, jako například horské vesnice v Bosně a Hercegovině, kde se sdružují mladí bez práce a hledají nějakou

---

¹⁸⁸ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 43.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 43.

zálibu, či snad i smysl života, objeví někdo s radikálními pohledy na islám, probíhá rekrutování mnohem snadněji.¹⁹⁰

4.1.1.3 Návrat do vlasti

Asi největší otázkou, se kterou se v současnosti zabývají bezpečnostní experti, je, co znamenají zahraniční bojovníci pro své domácí komunity po návratu domů.¹⁹¹

Přestože je čím dál tím složitější opustit region tzv. Islámského státu, návrat zahraničních bojovníků do svých vlastí se zvyšuje, což představuje velkou bezpečnostní hrozbu vzhledem k vysoké možnosti využití těchto lidí k rekrutování dalších dobrovolníků, či k zakládání teroristických buněk na Západě. Jejich motivace k návratu jsou tak různé jako jejich motivace k odjezdu, ale víme, že některé vyhnala míra násilí, s kterou operovali jejich druzi, další zklamalo vedení a jiní se jednoduše rozhodli, že si splní své sny jinde. Zatím je známo (ale je příliš brzy na stoprocentní tvrzení), že lidé ze Západu jezdí do tzv. Islámského státu spíše bojovat, málokdy trénovat za účelem domácího terorismu. Každopádně nedávné teroristické útoky v Evropě naznačují, že plánování teroristických akcí v západním světě je jedním z bodů agendy IS a je nasnadě zjistit, jakou v této hrozbě hrají roli právě zahraniční bojovníci, kteří dobře znají evropské a americké prostředí a můžou být velice přínosní pro osnovatele těchto akcí.¹⁹² Nedávná analýza *Al – Káidy* zase vynáší najevo, že se skupina z velké části sestává z bývalých zahraničních bojovníků z různých konfliktů 20. století. Až 11% z bojovníků, kteří se navrátili do svých vlastí, bylo později aktivní v nějakém druhu násilné činnosti a teroristé se zkušenostmi z boje jsou prokazatelně více nebezpeční než ti, kteří se radikalizují a operují v lokálních buňkách.¹⁹³

---

¹⁹⁰ Foreign fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq. *The Soufan Group*, s. 10.

¹⁹¹ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 45.

¹⁹² Foreign fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq. *The Soufan Group*, s. 4-7.

¹⁹³ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 45.

Na základě dat z roku 2015 se do Bosny navrátilo již 51 občanů, kteří strávili nějaký čas v Sýrii a v Iráku. Pod vedením tzv. Islámského státu se bosenští bojovníci seznámili a spřátelili s bojovníky z dalších balkánských zemí a po návratu navázali na tyto kontakty a vyvinuli mezinárodní síť, ze které vzešli dva sebevražední atentátníci, jeden původem z Kosova a druhý z Bosny a Hercegoviny, kteří v roce 2014 spáchali bombové útoky v Bagdádu. Není pravděpodobné, že by všichni bývalí bojovníci sympatizovali s takovými činy a měli v úmyslu páchat podobné po svém návratu do vlasti, problémem ale je, že dosud nejsou vyvinuté funkční standardizované nástroje, pomocí kterých by mohl stát řešit problém vracejících se mudžahedínů za účelem prevence dalších bezpečnostních hrozeb.¹⁹⁴

Otázka kriminalizace zahraničních bojovníků je velice složitá hlavně z toho důvodu, že je těžké být objektivní: jede-li někdo bojovat na stranu Kurdů proti tzv. Islámskému státu, je pravděpodobné, že ho bude západní společnost odmítat mnohem méně, než kdyby byla situace opačná. Je ale patrné, že navracející se bojovníci představují riziko pro vnitřní bezpečnost vzhledem k tomu, že někteří inklinují k pokračování násilí, například ve formě terorismu.¹⁹⁵ V roce 2014 zabil navrátilce z IS francouzského původu, Mehdi Nemmouche, čtyři lidi v Židovském muzeu v Bruselu a mnoho dalších bývalých bojovníků bylo v Západní Evropě zadrženo kvůli důvodnému podezření z přípravy teroristických útoků. Každý stát, který se s touto otázkou musí potýkat, volí vlastní strategii. Přístupy se dají rozdělit do dvou skupin – buď tvrdý způsob, tedy často bezpodmínečná kriminalizace navrátilců, nebo mírnější přístup, který se snaží o reintegraci a rehabilitaci bývalých bojovníků, ke kterým přistupují spíše jako k traumatizovaným osobám než zločincům.¹⁹⁶

---

¹⁹⁴ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 46-47.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 10-12.

¹⁹⁶ LISTER, C. *Returning Foreign Fighters : Criminalization or Reintegration?*, s. 2-5.

4.1.1.4 Reakce Bosny a Hercegoviny

Organizace spojených národů vydala rezoluci, která nařizuje členským státům připravit právní a zákonný systém, který jim pomůže činit kroky k prevenci násilných činů páchaných navrátilci a zamezit jim v rekrutování dalších občanů. Současně nabádá bezpečnostní složky jednotlivých členských států OSN ke sdílení dat ohledně potencionálně nebezpečných osob. Bosna a Hercegovina přijala dodatek trestního zákoníku v roce 2014 o protiprávním založení, či přidání se k cizí paramilitární, či parapolicejní formaci. Dodatek určuje tresty pro jednotlivce, kteří organizují, vedou, trénují, zásobují, či mobilizují osoby, či skupiny osob k přidání se k paramilitárním formacím v zahraničí. Jakékoli spojení s těmito organizacemi nebo podporování jejich činnosti může být taktéž trestáno. Bosna a Hercegovina byla mezi prvními státy, které se začaly zabývat právními nástroji pro jednání s navrátilci, ale na rozdíl od většiny evropských států nemá vyvinutou strategii, jak tyto nástroje uvést do praxe, bez čehož jsou nefunkční a někdy mohou být i kontraproduktivní.¹⁹⁷

Asi nejvýznamnější policejní akce zabývající se islámskými extrémisty proběhla v roce 2014, kdy bosenská státní vyšetřovací služba (SIPA) zadržela 16 mužů obviněných z rekrutování bojovníků pro tzv. Islámský stát. Tato akce s názvem *Operace Damašek* byla první akce tohoto druhu po přijetí výše zmíněného nového dodatku trestního zákoníku.¹⁹⁸

V Bosně a Hercegovině bylo zavřeno několik mešit, které podle Islámské komunity hlásají netradiční, radikální formu islámu, například ve vesnici Ošve, kde údajně žili lidé, kteří otevřeně hlásali své sympatie k tzv. Islámskému státu. Podle slov Razima Čoliće, vedoucího oddělení zahraničních vztahů Islámské komunity v Bosně a Hercegovině, je radikální islám, který je hlásán v těchto komunitách, produktem extrémního cizího vlivu. Čolić tvrdí, že lidé z mešit tvrdé linie jsou v častém kontaktu se

---

¹⁹⁷ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 48-49.

zahraničními imámy. Je ale otázka, jak velkou bezpečnostní hrozbu mohou představovat tyto malé vesnické komunity. Bosenský bezpečnostní expert Goran Kovačević upozorňuje na to, že by měla být mnohem větší pozornost věnována obrovské mešitě Krále Fahda, vystavené saudskou vládou v jedné z velkých rezidenčních čtvrtí v Sarajevu. Tvrdí, že je to nejradikálnější mešita z celé Bosny a Hercegoviny, všichni, kteří se v minulosti pokusili o teroristický akt motivovaný islámským radikalismem, vyšli právě z této komunity. Islámská komunita v Bosně a Hercegovině ale tuto mešitu zaštiťuje a nevidí v ní žádný problém. Podle slov Razima Čoliće je mešita pod neustálým dohledem. Členové mezinárodního společenství tvrdí, že Islámská komunita v Bosně a Hercegovině je zásadní spojenec v boji proti radikalizaci a jsou přesvědčeni, že bosenští muslimové, představují nejlepší možnou zbraň proti radikalizaci.¹⁹⁹

Je pravděpodobné, že trend radikalizace bude dále pokračovat a je potřeba zmobilizovat bezpečnostní složky, aby této hrozbě věnovaly větší pozornost. Zmatení a nepřesnost, které vyplývají ze špatně spolupracující rozdrobené policejní správy, kriticky oddalují řešení onoho problému. Je potřeba sledovat radikalizaci probíhající na internetu a podporovat Islámskou komunitu v Bosně a Hercegovině v monitorování veškerých mešit a komunit pod jejich správou a upozorňovat bezpečnostní složky na ty komunity, které pod jejich správou nejsou. Je potřeba porozumět procesům a různým stádiím radikalizace, aby bylo možné ji včas rozeznat. Mnoho lidí, hledajících své uplatnění na bojištích Sýrie, případně v domácím terorismu, bylo radikalizováno během jejich pobytu ve vězení, kde si odpykávali trest za činy často nesouvisející s jejich pozdější činností. Je nutné, aby se bezpečnostní experti a vlády zaměřili i na tento inkubátor radikálních islamistů na celém světě.²⁰⁰

---

¹⁹⁸ MALAGIĆ, M.; SPAIĆ, I. Bosnia's Wahhabis Are Targets of BiH's Latest Police Action. *Organized Crime and Corruption Reporting Project*.

¹⁹⁹ Is Saudi – funded mosque in Sarajevo threat to Bosnia's moderate Muslims? *PBS News Hour*.

²⁰⁰ AZINOVIĆ, V.; JUSIĆ, M.. *The Lure of the Syrian War : The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, s. 51.

5 ZÁVĚR

Islám našel své stoupence v Bosně a Hercegovině po expanzi Osmanské říše na Balkánský poloostrov během 15. století a našel své příznivce převážně mezi bývalými členy Bosenské církve, kteří nebyli silně spjati ani se západním katolicismem, ani s východním ortodoxním křesťanstvím. Pod muslimskou vládou postupně rozvíjely islámské tradice, které ale byly vždy míchány s dalšími slovanským a pohanskými tradicemi, které byly typické pro místní kulturu.

V roce 1878 po Berlínském kongresu se Bosna a Hercegovina dostala do sféry vlivu Rakouska-Uherska, což byl začátek období, kdy se muslimové ocitli pod nemuslimským vůdcem. Během období od roku 1878 do roku 1918 se místní muslimové začali politicky angažovat, formulovat a prosazovat své požadavky na autonomní správu svých náboženských záležitostí. V té době vznikla nezávislá instituce s názvem Islámská komunita v Bosně a Hercegovině, která do dnešních dnů vede a sjednocuje muslimy nejen v Bosně a Hercegovině. Díky tehdejší politické činnosti si místní muslimové začali uvědomovat, že tvoří samostatnou skupinu obyvatel. Vedle pravoslavných Srbů a katolických Chorvatů stojí ještě oni, kteří nebyli součástí ani jedné z těchto etnických skupin a zakládali politické strany postavené na základě jejich náboženství.

Po první světové válce se politické strany začaly ubírat cestou nacionalismu – srbského, chorvatského a muslimského. V období Království Srbů, Chorvatů a Slovinců se bosenští muslimové snažili o to, aby byli uznáni jako samostatná etnická menšina a postaveni naroveň třem národům, s kterými sdíleli zemi. Tyto pokusy se ale nedočkaly pozitivní odezvy a v království narůstala etnická nesnášenlivost jednotlivých složek.

Během druhé světové války se již na území Bosny a Hercegoviny objevila praxe etnických čistek jak ze strany vládnoucí Ustašovské diktatury, tak opozičních srbských Četníků. Etnicky nespécifikovanou skupinu tvořili partyzáni Josipa Tita, který ještě během války založil Federativní lidovou republiku Jugoslávie.

Vzhledem k ideologickému základu Jugoslávie (komunismus, socialismus) bylo náboženství dlouhodobě potlačováno, byly zavírány *madrasy*, bylo zakázáno náboženské vzdělávání a aktivní muslimský disent byl vězněn. Zlepšení přišlo v 50. letech díky zahraniční politice Jugoslávie a v letech šedesátých, kdy byli muslimové uznáni za národ Muslimů. V tomto období se poprvé setkáváme s postavou Aliji Izetbegoviće, budoucího prezidenta Bosny a Hercegoviny, který byl vládou označen za islámského fundamentalistu a vězněn. Po propuštění se stal vůdcem bosenských muslimů, v roce 1990 se stal prezidentem Bosny a Hercegoviny a v roce 1992 vyhlásil její nezávislost na Jugoslávii, po čemž následovala téměř čtyřletá válka.

Během války do země přicestovalo velké množství muslimských zahraničních bojovníků, převážně z Blízkého východu a Střední Asie. Ti přijeli podpořit bosenské muslimy v boji proti Srbům a Chorvatům. Někteří z nich přicestovali i z důvodu rozšiřování vlivu některých islamistických skupin, jako je například *Al-Qá'ida*. Druhý pramen zahraničního vlivu proudil přes islámské charity, které v zemi asistovaly hlavně pozůstalým válečných obětí, ale taktéž podporovaly zahraniční bojovníky a dodávaly zbraně. Po válce v zemi často zůstaly, stavěly nové mešity, ve kterých hlásaly výklad islámu, který byl pro bosenskou tradici cizí. Tyto dvě, často se prolínající skupiny lidí, jsou původci rozšiřování islámského extrémismu v Bosně a Hercegovině, který je zpětně datovatelný do 90. let 20. století, kdy tito zahraniční „misionáři“ do země přijížděli.

Dnes se Bosna a Hercegovina potýká s problémem relativně vysokého počtu občanů, odjíždějících bojovat na Blízký východ po boku některé z extrémistických islamistických skupin jako je tzv. Islámský stát, či *Džabhat Fatah aš-Šám*. Existují též důvodná podezření, že jsou v na území Bosny zakládány pobočky různých skupin, které mohou představovat velkou bezpečnostní hrozbu pro celou Evropu. Tento fenomén je ale velice složité monitorovat, zvláště kvůli nesjednocení bosenských bezpečnostních agentur a absence jakékoliv koherentní databáze, která by zaznamenávala jednotlivé případy zahraničních bojovníků.

Vzhledem k omezenému rozsahu bakalářské práce jsem se nemohla zabývat hlubší analýzou toho, jaký velký vliv mají zahraniční charity na radikalizaci místních muslimů. Toto téma by rozhodně stálo za zpracování. Další zajímavou výzkumnou otázkou je, jestli by některé prvky tradice bosenského islámu mohli být implementované v muslimských komunitách v Západní Evropě, například instituce Islámské komunity. Dále je potřeba nadále sledovat fenomén islámské radikalizace v Bosně a Hercegovině, analyzovat jeho příčiny a upozorňovat na potencionální bezpečnostní hrozby.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALIBAŠIĆ, Ahmet. The Profile of Bosnian Islam and How West European Muslims Could Benefit From It. Akademie der Diözese Rottenburg-Stuttgart. [online] 16.-17. 11. 2007. [cit. 31.3.2017]. Dostupný z: [file:///D:/Dokumenty/Downloads/071116_albasic_bosnianislam%20\(1\).pdf](file:///D:/Dokumenty/Downloads/071116_albasic_bosnianislam%20(1).pdf)

AZINOVIĆ, Vlado; Jusić, Muhamed. *The Lure of the Syrian War: The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*. Sarajevo: Atlantic Initiative, 2015. ISBN 978-9958-0320-3-5.

BANAĆ, Ivo. Bosnian Muslims: From Religious Community to Socialist Nationhood and Postcommunist Statehood, 1918 – 1992. In PINSON, Mark (ed.). *The Muslims of Bosnia – Herzegovina: Their Historic Development from the Middle Ages to the Dissolution of Yugoslavia*. Massachusetts: Harvard University Press, 1994. ISBN 0-932885-12-8. s. 129 – 153.

BENNETT, Christopher. *Yugoslavia's Bloody Collapse : Causes, Course and Consequences*. London: Hurst & Company, 1995.

BIEDERMANN, Ferry. 'We have a different kind of Islam,' say Bosnia's Muslims. *The National* [online]. 1. 7. 2013 [cit. 12. 12. 2016]. Dostupný z: <http://www.thenational.ae/news/world/europe/we-have-a-different-kind-of-islam-say-bosnias-muslims>

Bosnia and Herzegovina. *Central Intelligence Agency: World Factbook* [online]. 12. 1. 2017 [cit. 25. 3. 2017]. Dostupný z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>

BOUGAREL, Xavier. Islam in Bosnia. In AL – AZMEH, Aziz; FOKAS, Effie (Eds.). *Islam in Europe : Diversity, Identity and Influence*. New York: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-67751-6. s. 96 – 123.

BUFON, Milan; GOSAR, Anton; NURKOVIĆ, Safet; SANGUIN, André – Louis. Introduction/ The Western Balkans – A European Challenge. In BUFON, Milan; GOSAR, Anton; NURKOVIĆ, Safet; SANGUIN, André – Louis (Eds.). *The Western Balkans a European Challenge*. Koper: Založba Annales, 2006. ISBN 961-6033-79-4. s. 11 – 28.

BUREŠ, Josef. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu (Obecný úvod). In *Vědecký projekt MZV ČR č. RM/03/25/04*. 1. [online]. 25.3.2004 [cit. 21.1.2017]. Dostupný z: http://www.mzv.cz/file/73364/RM_03_25_04.rtf

BURR J. Millard, COLLINS Robert O. *Alms for Jihad : Charity and Terrorism in the Islamic World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. ISBN-13 978-0521673952.

BUSULADŽIĆ, Adisa. *The Bosniaks : Failing Role Models for Muslim Europeans*. University of Sarajevo. [online] [cit. 22.3.2017]. Dostupný z: http://www.emuni.si/press/ISSN/1855-3362/3_211-222.pdf

Dabiq Magazine, issue 1, 1435 h. (2014) [online]. Ramadan 1435 h. (6./7. 2014) [cit. 28.3.2017]. Dostupný z: <http://jihadology.net/2014/07/05/al-%E1%B8%A5ayat-media-center-presents-a-new-issue-of-the-islamic-states-magazine-dabiq-1/>

DELISO, Christopher. Sarajevo Announces Revocation of Citizenships, but Bosnia's ex-Mujahedin Have Vanished. *Balkan analysis* [online] [cit. 30. 3. 2017]. Dostupný z: <http://www.balkananalysis.com/bosnia/2007/03/24/sarajevo-announces-revocation-of-citizenships-but-bosnias-ex-mujahedin-have-vanished/>

DELISO, Christopher. *The Coming Balkan Caliphate : The Threat of Radical Islam to Europe and the West*. Westport : Praeger Security International, 2007. ISBN-13: 978-0-275-99525.

DZIDIC, Denis. Bosnia's Wartime Legacy Fuels Radical Islam. *Balkan Insight* [online]. 13. 5. 2015 [cit. 18. 11. 2016]. Dostupný z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-s-wartime-legacy-fuels-radical-islam>

E-mailová korespondence autorky s kanceláří raisu-l-ulama Islámské komunity Bosny a Hercegoviny, 31. 1. 2017 [online].

FINE, John V. A. The Medieval and Ottoman Roots of Modern Bosnian Society. In PINSON, Mark (ed.). *The Muslims of Bosnia – Herzegovina: Their Historic Development from the Middle Ages to the Dissolution of Yugoslavia*. Massachusetts: Harvard University Press, 1994. ISBN 0-932885-12-8. 1 – 21.

FLOTTAU, Renate. Fundamentalist Islam Finds a Fertile Ground in Bosnia. *Der Spiegel* [online]. 9. 11. 2007 [cit. 27. 12. 2016]. Dostupný z: <http://www.spiegel.de/international/europe/balkan-mujahedeens-fundamentalist-islam-finds-fertile-ground-in-bosnia-a-516214.html>

Foreign fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq. *The Soufan Group*. [online] 2015. [cit. 29. 1. 2017]. Dostupný z: http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2015/12/TSG_ForeignFightersUpdate3.pdf

HADZOVIĆ, Eldin. Bosnian Muslim Leader Criticized Over Call for Protests. *Balkan Insight* [online]. 17. 5. 2011 [cit. 3. 3. 2017]. Dostupný z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/the-head-of-bosnia-s-islamic-community-accused-of-hate-speech>

HEYWOOD, Colin. Bosnia Under Ottoman Rule, 1463 – 1800. In PINSON, Mark (ed.). *The Muslims of Bosnia – Herzegovina: Their Historic Development from the Middle Ages to the Dissolution of Yugoslavia*. Massachusetts: Harvard University Press, 1994. ISBN 0-932885-12-8. 22 – 53.

History. *Islamic Community in Bosnia and Herzegovina* [online]. 29. 5. 2012 [cit. 30. 1. 2017]. Dostupný z: <http://english.islamskazajednica.ba/the-islamic-community/modules-menu/history>

Islamic Date Converter. Dostupný z <https://www.islamicfinder.org/islamic-date-converter/>

Is Saudi – funded mosque in Sarajevo threat to Bosnia’s moderate Muslims?
PBS News Hour [audiovizuální záznam]. 16. 5. 2016 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupný z:
<https://www.youtube.com/watch?v=4V9IGUCEbv8>

IZETBEGOVIĆ, Alija. *The Islamic Declaration: A Programme for the Islamization of Muslims and the Muslim Peoples*. Sarajevo, 1990 [online]. [cit. 13.1.2017].
 Dostupný z:
[http://profkaminskisreadings.yolasite.com/resources/Alija%20Izetbegovic-%20The%20Islamic-Declaration%20\(1990\).pdf](http://profkaminskisreadings.yolasite.com/resources/Alija%20Izetbegovic-%20The%20Islamic-Declaration%20(1990).pdf)

KOHLMANN, Evan F. *Al – Qaida’s Jihad in Europe, The Afghan – Bosnian Network*. Oxford: Berg, 2006. ISBN 1-85973-807-9.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-613-1.

KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.

LAVIGNE, Jean – Philippe. Joint Patrol In Bocinja Donja. *SFOR INFORMER Online* [online]. 8. 8. 2001 [cit. 4. 3. 2017]. Dostupná z:
<http://www.nato.int/sfor/indexinf/119/p08a/t0108a.htm>.

LISTER, Charles. *Returning Foreign Fighters: Criminalization or Reintegration?* Doha: Brookings Institution, 2015. [online]. [cit. 18.12.2017]. Dostupný z:
<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/En-Fighters-Web.pdf>

LOVRENOVIĆ, Ivan. *Bosna a Hercegovina : Krátký přehled kulturní historie*. Praha: ISE, 2000. ISBN 80-86130-05-3.

LOZA, Tihomir; PEKMEZOVIĆ, Berina. *Bosnia’s Armies of God. Next in Line* [online]. 10. 8. 2012 [cit. 4. 3. 2017]. Dostupný z: <http://nextinline.eu/bosnias-armies-of-god/>

MALAGIĆ, Medina; SPAIĆ, Igor. Bosnia's Wahhabis Are Targets of BiH's Latest Police Action. *Organized Crime and Corruption Reporting Project* [online]. 10. 9. 2014 [cit. 21. 2. 2017]. Dostupný z: <https://www.occrp.org/en/blog/2619-bosnias-wahhabis-are-targets-of-bihs-latest-police-action>

MALCOLM, Noel. *Bosnia : A Short History*. New York: New York University Press, 1994. ISBN 9780814755617.

McCARTHY, Justin. Ottoman Bosnia, 1800 to 1878. In PINSON, Mark (ed.). *The Muslims of Bosnia – Herzegovina: Their Historic Development from the Middle Ages to the Dissolution of Yugoslavia*. Massachusetts: Harvard University Press, 1994. ISBN 0-932885-12-8. 54 – 83.

McFARLANE, Bruce. *Yugoslavia : Politics, Economics and Society*. Londýn: Pinter Publishers, 1988. ISBN 0-86187-453-6.

MENDEL, Miloš. Heslo: Fundamentalismus islámský. In PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník Judaimus, Křesťanství, Islám*. Praha: Mladá Fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6. 373 – 374.

Milošević, Slobodan. In KOČÍ, Antonín (ed). *UNIVERSUM, všeobecná encyklopedie 6*. Praha: Odeon, 2001. ISBN 80-207-1070-4.

MIROŠEVIĆ, Franko. Stjepan Radić I HRSS/HSS/ u Dalmaciji od 1918. do 1929. godine. *RADOVI – Zavod na hrvatsku povijest*. 1999 – 2000, 32 – 33, s. 285 – 293. Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1999 – 2000. ISBN 0353 – 295X.

MULHOLLAND, Rory. Muslim radicals in mountain villages spark fears in Bosnia. *The Telegraph* [online]. 30. 4. 2016 [cit. 28. 2. 2017]. Dostupný z: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/30/muslim-radicals-in-mountain-villages-spark-fears-in-bosnia/>

NIELSEN, Christian Axboe. *Making Yugoslavs : Identity in King Aleksandar's Yugoslavia*. Toronto: University of Toronto Press, 2014. ISBN 978-1-4426-2750-5.

NOVÁK, Martin. Razie a tvrdé tresty. Válku Islámskému státu vyhlásila Bosna. *Aktualne.cz* [online]. 19. 2. 2015 [cit. 28. 2. 2017]. Dostupný z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/bosna/r~3f8a497eb81b11e4ab15002590604f2e/>

OBAIDULLAH, Mohammed. Zakat management by Islamic Community in Bosnia and Herzegovina. *Sadaqa.in* [online]. 21. 1. 2016 [cit. 3. 3. 2017]. Dostupný z: <https://sadaqa.in/2016/01/21/zakat-management-by-islamic-community-in-bosnia-herzegovina/>

PETROVIĆ, Predrag. Islamic radicalization in the Balkans. *Issue Alert*. 2016, 24, s. 1. European Institute for Security Studies, 2016. ISBN 978-2-9198-398-8.

PINSON, Mark. The Muslims of Bosnia – Herzegovina Under Austro – Hungarian Rule, 1878 – 1918. In PINSON, Mark (ed.). *The Muslims of Bosnia – Herzegovina: Their Historic Development from the Middle Ages to the Dissolution of Yugoslavia*. Massachusetts: Harvard University Press, 1994. ISBN 0-932885-12-8. 84 – 128.

RICCIUTI, Edward R. *War in Yugoslavia : The Breakup of a Nation*. Brookfield: The Millbrook Press, 1993. ISBN 1 – 56294 – 375 – 8.

SETA, Djermana; DEDOVIC, Sehija. Muslims in Bosnia – Herzegovina. *The Pen Magazin* [online]. 2. 12. 2011. [cit. 25. 1. 2017]. Dostupný z: <http://www.thepenmagazine.net/muslims-in-bosnia-herzegovina/>

SHMID, Alex P. Foreign (Terrorist) Fighters Estimates: Conceptual and Data Issues. In *International Center for Counter – Terrorism (ICCT) Policy Brief*. Hague, 2015. [online]. [cit. 28. 1. 2017]. Dostupný z: <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2015/10/ICCT-Schmid-Foreign-Terrorist-Fighter-Estimates-Conceptual-and-Data-Issues-October20152.pdf>

SMITH, Jeffrey R. Srebrenica massacre. *Encyclopedia Britannica* [online]. 8. 5. 2016. [cit. 2. 3. 2017]. Dostupný z: <https://www.britannica.com/event/Srebrenica-massacre>.

ŠETA, Đermana; ALISPAHIĆ, Zehra; KOVAČEVIĆ, Emir; TUCAKOVIĆ, Ekrem; MEHMEDOVIĆ, Nihad; KARADŽA, Mensur; BEGOVIĆ, Nedim. Islamophobia in Bosnia and Herzegovina: National Report 2015. In BAYRAKLI, Enes; HAFEZ, Farid (Eds.). *European Islamophobia Report, 2015*. Istanbul : SETA, 2016, s. 9 – 92. ISBN 978 – 605 – 4023 – 68 – 4.

TESAŘ, Filip. Působení mezinárodních islámských organizací na Balkánu. In *Vědecký projekt MZV ČR č. RM/03/25/04*. 2 – 19. [online]. 25.3.2004 [cit. 21.1.2017]. Dostupný z: http://www.mzv.cz/file/73364/RM_03_25_04.rtf

The World Bank Data [online]. [cit. 29. 3. 2017]. Dostupný z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS>

Tudjman, Franjo. In KOČÍ, Antonín (ed). *UNIVERSUM, všeobecná encyklopedie 9*. Praha: Odeon, 2001. ISBN 80-207-1070-4

Ustaša. In KOČÍ, Antonín (ed). *UNIVERSUM, všeobecná encyklopedie 10*. Praha: Odeon, 2001. ISBN 80-207-1060-4.

VEJVODA, Ivan. By Way of Conclusion: to Avoid the Extremes of Suffering... In DYKER, David A.; VEJVODA, Ivan (Eds.). *Yugoslavia and After: A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth*. New York: Addison Wesley Longman Publishing, 1996. ISBN-13 978-0582246379. s. 248 – 263.

VENETIS, Evangelos. Islam Emerging in the Balkans. *The Middle East Research Project*. 68/2015. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy. [online] 2015 [cit. 23. 11. 2016]. Dostupný z: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/11/68_2015_-WORKING-PAPER-_Venetis-E-2.pdf

WIEBES, Cees. *Intelligence and the War in Bosnia*. Berlin: Lit Verlag, 2006. ISBN 3 – 8258 – 6347 – 6.

ZALTA, Anja. The Role of Religion in Bosnia and Herzegovina and the Universal Necessity of the Inter – religious Dialogue. In BUFON Milan, GOSAR Anton, NURKOVIĆ Safet, SANGUIN André – Louis (eds.). *The Western Balkans – A European Challenge : on the decennial of the Dayton peace agreement*. Koper: Založba Annales, 2006. ISBN 961-6033-79-4. s. 573 – 584.

Západní Balkán děsí strašák radikálního islámu. *Svět ve 20 minutách* [rozhlasový pořad]. Český Rozhlas – Plus, ed. Jakub Rerich, s využitím časopisu Der Spiegel [online]. 24. 1. 2017 [cit. 25. 1. 2017]. Dostupné z <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3787965>. 00:45 – 4:15.

ZOSAK, Stephanie. Revoking Citizenship in the Name of Counterterrorism: The Citizenship Review Commission Violates Human Rights in Bosnia and Herzegovina. In *Northwestern Journal of International Human Rights*. 2010, 8, s. 216 – 232.

7 RESUMÉ

This thesis aims to follow the position of Muslim community in Bosnia and Herzegovina throughout the country's historical changes since the 14th century until the nineties of the 20th century when the war in Bosnia nad Herzegovina broke out. It describes the formation of Muslims' political awareness and engagement in their own affairs within a different political environment and suggests causes of Islamic radicalization in the country which is evident on the relatively high numbers of Bosnian citizens leaving as foreign fighters to the Middle Eastern war fields, joining radical groups as so-called Islamic State.

The first, introductory part shortly describes why is Balkan peninsula crucial region in terms of geopolitics as well as international security.

The second chapter deals with a historical context of changes Bosnian Islamic community went through, starting with middle ages and a religious situation back then, Ottoman conquest of the Balkans and gradual Islamization of the region. In the following part, it seeks to describe political engagement of the Muslim community during the period 1878-1914 where the country was under the influence of Austria-Hungary. During the coming period of Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians, later the Kingdom of Yugoslavia, Muslims undertook many steps towards their liberalisation and emancipation, which the thesis describes in part 2.3. The following part emphasises problems of the Muslim community during a communist and socialist regime of the Federal People's Republic of Yugoslavia (later renamed to the Socialist Federal Republic of Yugoslavia) and the beginning of Yugoslavia's dissolution in the nineties of the 20th century. The thesis does not focus itself on the description of wars in Yugoslavia, as it is very complex and sensitive topic and is not a main aim of the thesis.

The third chapter is rather a descriptive summarization of the Islamic tradition in Bosnia and Herzegovina and how is it influenced by the external factors as the

foreign fighters from Middle East and Central Asia who entered the country during the war and the Islamic charities, mostly sponsored by Saudi Arabian government which seek to boost their Islamic tradition withing the Muslim community in Bosnia and Hercegovina.

The last chapter covers the current phenomena of foreign fighters of Bosnian origin, who are leaving to Syria and Iraq to fight alongside different Islamist groups in the area. It suggests possible security threats which this problem carries and how the government of Bosnia and Herzegovina reacts to it, pointing to flaws which are to be found in their policies.

8 PŘÍLOHY

56

*The Muslims of Bosnia-Herzegovina**Ottoman Bosnia, Borders in 1870*Příloha č. 1

Vnitřní a vnější hranice Bosny pod Osmanskou nadvládou v roce 1870

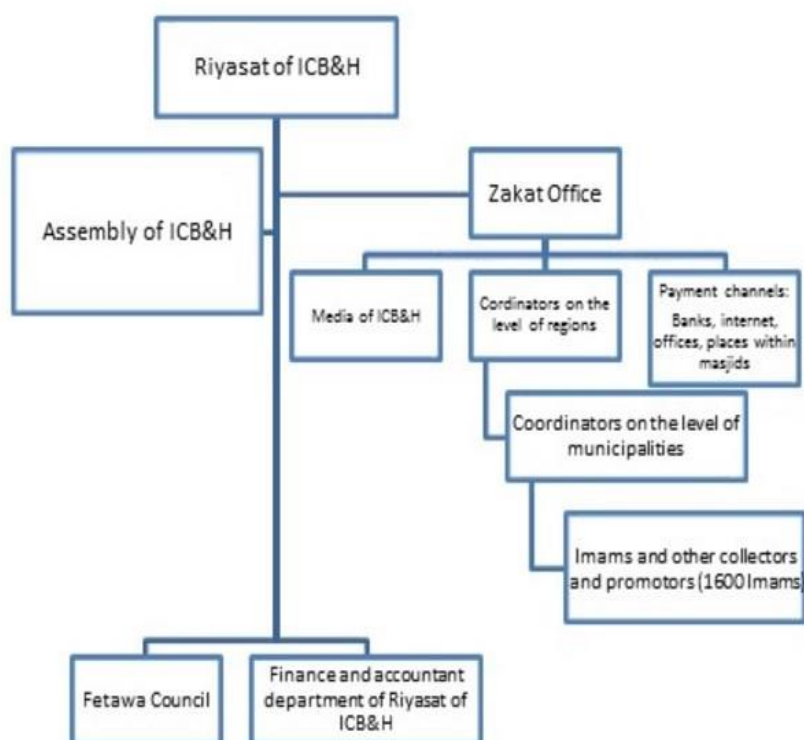
Zdroj: McCARTHY, J. Ottoman Bosnia, 1800 to 1878, s. 56.

Příloha č. 2

Mapa vnějších i vnitřních hranic Bosny a Hercegoviny

Zdroj: Bosnia and Herzegovina. *Central Intelligence Agency: World Factbook*.
[online]

Příloha č. 3

Organizační struktura Islámské komunity v Bosně a Hercegovině

Zdroj: OBAIDULLAH, M. Zakat management by Islamic Community in Bosnia and Herzegovina. *Sadaqa.in*.

angličtina > čeština Přeložit zprávu Pro jazyk angličtina překlad vypnout x

Dear Viktorie,

On behalf of Raisu-l-Ulama Husein ef. Kavazovic regarding your questions I would like to inform you next:

The Constitution of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina provided:

Article VIII
In the interpretation and performance of the Islamic religious rituals in the Islamic Community, the Hanafi madhab (the Lawl School) is to be applied.
Raisu-l-Ulama and Council of Muftis are final interpreters of Islamic teaching in the Islamic Community in BiH.

I hope it will be useful and helpful.

Sincerely,

Elma C. Mahmutovic
Office of Grand Mufti of Bosnia

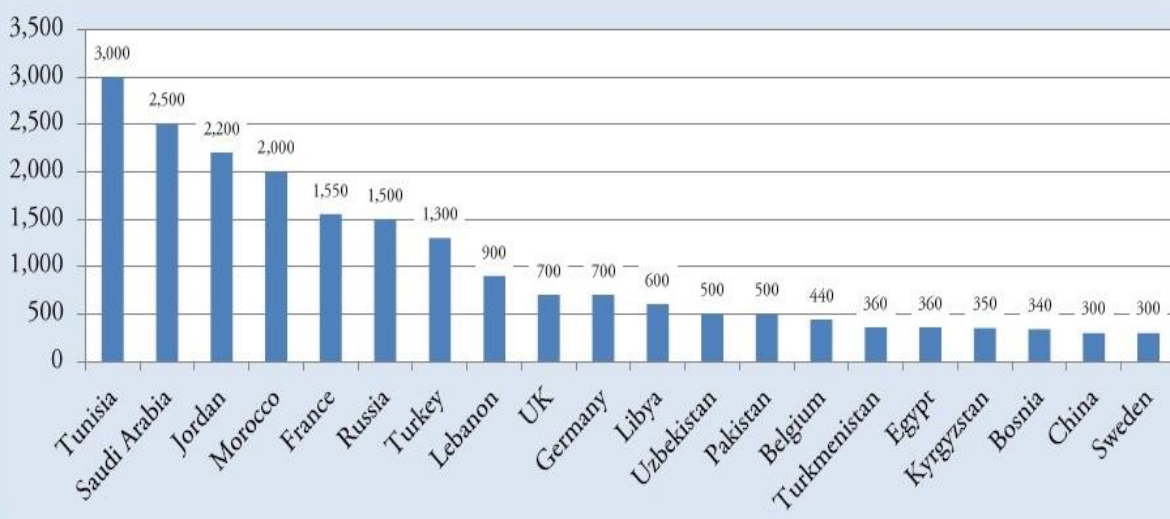
From: Viktorie Nováková [mailto:novakova.viktorie@gmail.com]
Sent: Sunday, January 22, 2017 5:54 PM
To: divan.r@rjaset.ba
Subject: Request for a help with an academic work

Příloha č. 4

E-mail od kanceláře *raisu-l-ulama*.

Zdroj: E-mailová korespondence autorky s kanceláří *raisu-l-ulama* Islámské komunity v Bosně a Hercegovině.

Figure 1: Top 20 Sources of Foreign Fighters in Syria & Iraq

Data sourced from official government figures and anonymous government sources cited in: International Centre for the Study of Radicalization, United Nations, Soufan Group, *Die Welt*, BBC, *The Sunday Times*, Reuters, *Le Monde*, *France24*, RFE-RL, *Lawfare*, *Hurriyet*.

Příloha č. 5

Dvacet zemí, ze kterých odjel nejvyšší počet zahraničních bojovníků do Sýrie a Iráku.

Zdroj: LISTER, Ch. *Returning Foreign Fighters: Criminalization or Reintegration*, s. 2.